

HANSER JÓZSEF
KÖNYVKÖTŐ-ÉRTÉKELŐ KÉSZÍTŐ
BUDAPEST, IV. KERÜLET, U. 20.
KIRÁLY BAZÁR TELEFON 8-25

38

A DRÁGULÁS KÉRDÉSE

IRTA S A GAZDASÁGI EGYESÜLETEK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE NAGYGYÜLÉSÉN

ELŐADTA:

RUBINEK GYULA

AZ O. M. G. E. IGAZGATÓJA.

Ára 2 korona.

BUDAPEST

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZV. TÁRS.

1911

138
931. péld.

A DRÁGULÁS KÉRDÉSE

IRTA S A GAZDASÁGI EGYESÜLETEK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE NAGYGYÜLÉSÉN

ELŐADTA:

RUBINEK GYULA

AZ O. M. G. E. IGAZGATÓJA.

7142.118

2003 MA

BUDAPEST

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZV.-TÁRS.

1911

az Országgyűlési Könyvtár
állományából törölve.

Az általános drágulás kérdése foglalkoztatja a közvéleményt az egész művelt világon. Nem kivétel ez alól Amerika sem, nem különösen az Egyesült Államok; ahol az élelmiszerek drágulása viszonylag épp oly mértékben jelentkezik, mint Európában.

Különösen aggasztó jelenség az általános drágulás közepe, hogy az élelmiszerek ára a legutolsó időben rohamosan emelkedett, amely körülmény természetesen a világ fogyasztását sokkal közelebről érdekli, mint az ipari cikkek áremelkedése s máris olvasunk igen alapos számításokat, amelyek szerint a termelés nincs arányban a fogyasztás emelkedésével s előre látják Malthus teóriájának megvalósulását, amelynek alaptétele épp az, hogy az emberiség szaporodása sokkal nagyobb arányokat mutat, mint a termelés gyarapodása.

Ezeket az aggodalmas számításokat nem szabad túlságosan komolyan venni, nem az első eset, hogy az általános drágulás világszerte jelentkezik s amint jött, úgy el is múlt. Az élet segít magán s ha egyszer talán a messze jövőben az emberiség annyira elszaporodnék, hogy a föld maga, legalább a mi jelenlegi fogalmaink szerint és mostani eszközeinkkel elegendő táplálékot termelni nem tudna, úgy addigra a tudomány bizonyára annyira előrehalad, hogy az emberiség ellátásáról másként, nem a mai primitív módon fog gondoskodni.

Az ilyen emelkedő árhullám épp arra jó, hogy a közfigyelmet erre a primitív termelési ágra, a mezőgazdaságra reáirányítsa, amely ma még, akárhogy forgassuk a kérdést, a világ termelésének, megélhetésének, boldogulásának egyetlen alapját képezi, amely alap ha nem egészséges, ha nem szilárd, akkor nem is alkalmas arra, hogy a világgazdaság arra támaszkodva, virágzó fejlődést mutasson. Amint a közfigyelem ismét az összemberiségre, de az egyes nemzetekre nézve is annyira fontos mezőgazdasági termelésre reáirányul s a tőle az ipar és kereskedelem spekulációja által elvont tőkék ismét feléje irányulnak, hogy megtermékenyítsék, akkor rövid idő alatt a mezőgazdasági termelés újból utólérni, sőt meghaladni fogja a fogyasztást. Így volt ez a múltban, így lesz ez a jelenben is.

Nem tagadhatjuk azonban, hogy a jelenlegi általános drágulásnak mélyreható okai vannak, amely okok megszüntetése egyes nemzeteknek hatalmi körén kívül esik s amely okok az általános drágulás bizonyos mérvét a termelés fokozódása esetén is fenn fogják tartani, úgy hogy a fogyasztásnak a drágulás ezen bizonyos mérvével feltétlenül számolnia kell.

Kétségtelenül vannak azonban a drágulásnak helyi momentumai, amelyek azonban csak most jönnek kifejezésre, csak most válnak észrevehetővé, amidőn az általános drágulással együtt jelekeznek, mert addig, amíg a fogyasztás olcsón szerezheti be szükségleteit, nem igen érdeklődik az iránt, hogy vajjon ennél olcsóbban is nem fedezhetné-e azokat, úgy hogy épp az olcsóság idején felburjánzó tultengő közvetítés csak akkor jelentkezik mint drágító tényező, amidőn az általános drágulás már beköszöntött s az árban való minden fillérnyi megtakarítás a háztartásban érezhetővé válik.

De kötelességünk is az általános drágulás kérdésével annak saját hátszínjében megváltoztatható, vagy rajtunk kívül eső okaival foglalkozni annál is inkább, mert az általános drágulás kérdése nálunk a féktelen politikai agitáció tárgyává vált.

A drágulás kérdése, különösen pedig az élelmiszerek árának emelkedése nálunk leplezett politikai tendenciák érvényesülésének eszköze lett, vagy legalább ennek akarják felhasználni.

A magyar iparos- és kereskedelmi körök, vállalva az osztrák ipari és kereskedelmi körökkel, kezét fogják az utczával, a szociáldemokráciával s a leggyűlöletesebb agitációt folytatják népgyűléseken, utczai felvonulásokon, a sajtóban és falragaszokon a birtokososztály ellen, amely az agrár védvámok fenntartásával nézetük s állításuk szerint egyetlen okozója a mai élelmiszerdragulásnak s lelketlen kiuzsorázója a fogyasztásnak.

Hogy e mozgalomnak nem a megélhetés nehézsége a sugalmazója, de hogy titkos kezek e mozgalom révén saját politikai céljaikat szolgálják, misem igazolja ékezebbenszólan, mint az a körülmény, hogy az egész mozgalom éle a régi nagybirtokosság és középbirtokosság ellen irányul.

A mozgalom irányítói i. en jól tudják, hogy mit cselekesznek, mert amiként a háboruban minden fél arra törekszik, hogy a küzdő hadsereget vezérétől és zászlójától foszsa meg, hogy ilyképp a vezérétől és zászlójától megfosztott hadsereg demoralizáltatván, megtörjön, akként, ha a földbirtokososztály exponensei, zászlóvivői megtörnek, elbuknak, úgy csatájuk nyerve van.

Mert sajnos nálunk még az a helyzet, hogy a mezőgazdasági politikát elsősorban a nagybirtokos és középbirtokos osztály képviseli, mert a kisbirtokososztályt még abban a mértékben szervezni nálunk nem sikerült, hogy az saját érdekei védelmére személyesen sikraszállhasson. Egészen másként van ez a nyugati államokban, ahol éppen a kisgazdaszervezetek a mezőgazdasági politikának leghatalmasabb támaszai és zászlóvivői.

De ha a közvéleményt a birtokososztály ellen kell felizgatni, akkor nem is lehet a kisgazdaosztályt az első sorba helyezni, mert ezzel a közvéleményt, de még a szociáldemokratákat sem lehet izgalomba hozni. A legegyszerűbb receptje azonban a nagybirtokososztályt kikezdeni s az így felhalmozódott ódiomot, gyűlölséget ügyesen az egész mezőgazdaságra áthárítani.

A legszomorubb a dologban az, hogy a mozgalomban azok társulnak a szociáldemokráciával, akik az ipari kartellek révén valósággal kiuzsorázói a fogyasztásnak, hogy azok jajgatnak és krokodilkönnyeket hullatnak a fórumon az élelmiszerek drágulása miatt szenvedő munkáselem sorsa felett, akiknek ma szánakozó szívét csak sztrájkokkal lehetett megtörni s reábirni arra, hogy munkásaik bérét emeljék.

Ezek az elemek még a szociálistáknál is nagyobb dühvel törnek a nagybirtokosok s nem a nagybirtok ellen. Mert ha ez nem így volna, ha a kérdést tisztán — amint állítják — gazdasági és szociális szempontból kezelnék, akkor a drágulás csak örömmel tölthetné el önzetlen szívüket, mert van-e hatalmasabb nagybirtokbomlasztó, mint épp az általános drágulás?

A földbirtok ára jelenleg oly mértékben emelkedett a kisbirtokososztály anyagi helyzetének javulásával, amely a birtok jövedelmezőségével arányban nem áll. Bizony kevés azon nagybirtokosok száma, akik a csábitásnak ellenállani tudnának s a nagybirtok, sőt a középbirtok is nap-nap után hull szét, úgy hogy nem tulozok, ha állítom, hogy 1895 óta a nagybirtok szántóföldterületének 30%-át elparcellázták.

Sőt éppen a drágulás megszüntetése ellen kellene dolgozniok e jó uraknak, mert ismeretes Róma történetéből, hogy a latifundiumok — Róma világhatalmának megrontói — akkor keletkeztek a mai Itáliában, amikor idegenből — főleg Egyiptomból — hozott gabonával tönkre tették Róma mezőgazdaságát s az apró parcellákat a gabonakereskedelemben meggazdagodott patricziusok potom áron vásárolták meg s legnagyobb részben parlagon hevertették.

De ha a mezőgazdasági érdekek ellenesei között vannak olyanok, amint hogy bőven vannak, akik a voltra semmit sem adnak, néznék csak az általuk ép szabad kereskedelme és olcsósága miatt agyonmagasztalt Angliát, nem a mezőgazdaság tönkjén épült-e fel a mai nagybirtokos-osztály, mely a kereskedelemben és iparban szerzett óriási vagyonával vadászterületül vásárolt össze és tart fenn latifundiumokat s még London java-része is latifundiumokon épült fel.

Róma sorsára jutnánk mi is, mert az megdönthetetlen gazdasági törvény, hogy ha olcsóság van, ez a latifundiumok képződésének kedvez. Igazán azt kell hinnünk, hogy nem is az új latifundiumok, nem is azok esetleges új birtokosai, de a mai birtokosok száka a mi megtollasodott kartellistáink és merkantilistáink szemében. A mai birtokosok, akikkel minden téren nem tudják felvenni a versenyt, dacára hogy vagyont, ezzel hatalmi befolyást és rangot s kitüntetést szereztek és szerezhetnek maguknak. Mert van még valami, ami a boldogság teljéhez hiányzik, az, amit a szobornál nemes patinának mondanak. S mert ezt csak a nemzeti eszme szolgálatában eltöltött századok adhatják meg, innen a gyűlölet minden iránt, ami régi, ami konzervatív, amit máról holnapra pénzért megszerezni mégsem lehet.

A becsületes polgári munka lekicsinyítése volna ez, — jelentkezzék az bármily sima formában s bármilyen szociálisztikus vagy humanisztikus álarcz alatt; amely pedig nemessé üti azt, aki szolgálatába szegődik.

Sajnálattal láttuk, hogy a székesfőváros vezetése alatt magyar városaink egyike-másika is szembeszállt a mezőgazdaság legvitálisabb érdekeivel akkor, amidőn a szerb élőállat- és az argentinai husbehozatal megengedését követelték s épp a városoknak e mozgalma bizonyítja leginkább, hogy ez egy csinált politikai mozgalom volt.

Eredete visszavezethető arra az időre, amidőn *Weiskirchner* osztrák kereskedelmi miniszter az argentinai husbehozatalról tárgyalt Budapesten. Alig hogy visszament Bécsbe, máris megindult az agitáció Bécsben és Budapesten, egyidejűleg mindkét helyen ugyanazon eszközökkel, keretekkel és célzattal, azaz bevonásával az utcának, bevonásával a vidéki városoknak s programjául tűzve ki a szerb korlátlan élőállatbehozatal kiküzdését s az argentinai korlátlan husbehozatal megengedését.

Hogy ezen tárgyalásoknál valamelyes megállapodásnak kellett létesülni, azt egyrésztől valószínűvé teszi *Vássonyné*

Vilmosnak a székesfővárosnál tartott drágasági ankéten történt elszólása, amidőn határozottan kijelentette, hogy a főváros nem ugrott volna be az agitációba, amely végül is sikertelennek bizonyult, ha felülről biztatást nem nyert volna, de erre enged következtetni az a legkevésbé sem épületes szóharcz, amely *Hieronymi* és *Weiskirchner* kereskedelmi miniszterek között folyik. Bizonyos, hogy a közös miniszteri tanácskozásoknak része van a székesfővárosok beugratásában, mert e székesfővárosokban, amint később látni fogjuk, volt már hasonló mérvű drágaság anélkül, hogy az utca mozgósításának szüksége felmerült volna, de persze akkor még nem volt a szerb kereskedelmi szerződés aktuális s az Austro-Amerikana osztrák tengerhajózási társaság sem gondolt hajóparkjának kihasználása céljából az argentinai husbehozatalra.

Térjünk át azonban — a helyi torzsalkodásokat oldalt-hagyva — a drágulás általános és helyi okainak megvilágítására s a fogyasztás érdekei nevében felállított követelésekre.

I. Az aranybőség mint az általános drágulás tényezője.

Midőn a múlt század nyolczvanas és kilenczvenes éveiben a mezőgazdasági termények ára általánosan, de különösen Európában a termelési költségek alá hanyatlott, midőn az Egyesült-Államok, India, Ausztrália, Kanada, majd Argentína eddig nem sejtett aranyu gabona-, állat- és huskivitelükkel végveszedelemmel fenyegették Európa mezőgazdaságát, előállottak a merkantilizmus közgazdái s a statisztika rideg számaival bizonyították be, hogy tultermelés van.

Alig mult két évtizede, sőt másfél évtizede, mert az ár-hanyatlás 1896-ban érte el legmélyebb pontját s ugyanazok a közgazdák ugyancsak a statisztika rideg számaival bizonyítják be, hogy a termelés mögötte maradt a fogyasztásnak.

Mindkét esetben a végkövetkeztetés természetesen ugyanaz volt: be kell engedni a tengerentuli államok nyersterményeit.

Az első esetben azon indokkal, hogy a tengerentuli államok mérhetetlen mennyiségű szűz területeiken rendkívül olcsón tudnak termelni, ezen államok mezőgazdasági termelésével tehát Európa mezőgazdasága ugysem veheti fel a versenyt, bármily védvámokkal védekeznek is, ami csak az élelem ok nélküli megdrágulására vezetne. Egyébként is mindent ott kell vásárolni, ahol az a legolcsóbb, nem helyes szociális politika az tehát, amely épp a legszükségesebb élelmicikkeket drágítja meg.

Az európai gazda pedig redukálja gabona- és hustermelését, természetesen specialitásokat (?): zöldséget, primöröket, ipari növényeket s erdősítse be a gabonatermesztéssel nem hasznosítható területeket.

Másfél évtized multán, amidőn a hus, az összes élelmi- és ipari szükségleti cikkek ára jelentékenyen megdrágult, a recepte ugyanaz. Nyissuk meg határainkat a keleti és tengerentuli termelésnek, mert a hazai termelés nem képes ellátni a belfogyasztást s mert nem helyes szociális szempontból a legfontosabb élelmicikkeket megdrágítani. Csak ott vegyünk mindent, ahol azt legolcsóbb áron szerezhethjük be.

A szegény európai gazdának a sorsa tehát egyformán meg volna pecsételve, akár tultermelés, akár tulfogyasztás van. Megélnie egyaránt nem volna szabad és lehetséges.

Mi azonban, akik mégis csak természetellenesnek tartottuk azt, hogy a gazda ne tudjon boldogulni saját honában, hanem utra kelve, a tengerentulról fokozza a versenyt az otthonmaradottak kárára, mást állapítottunk meg a baj forrásául a multban is s a jelenben is. Már a nagy ár-hanyatlás idején reámutattunk arra, hogy annak okát főként a valutában s a nemzetközi tőke szertelen spekulációjában kell keresni.

A kilenczvenes évek az aranyvaluta korszaka. Az aranyborju körüli táncz tetőpontra hágott s már a nyolczvanas években detronizált ezüst ára a legmélyebbre süllyedt.

Az arany korántsem állott a kellő mennyiségben rendelkezésre s így természetesen az egyetlen értékmérő, az arany vásárló képessége hirtelen emelkedett, míg a szükségleti cikkek ára csökkent.

Fokozta a nyerstermények, főleg pedig a gabona árcsökkenését azonban az a körülmény is, hogy az angol nagytőke tömegtelen milliókat kötött le Argentínában az ottani mezőgazdasági termelés emelésére s illetve kiterjesztésére. Az itt befektetett tőkéket mindenáron jövedelmeztetni kellett s így indult meg a nagy argentinai gabonainvázio Európa felé, elősegítve a spekuláció előidézte 480%-os aranyárszísó által, amely valóságos prémiuma volt a gabonakivitelnek. Ugyanez történt Kelet-Indiában is, habár kisebb keretekben.

A mai általános drágulásnak ugyancsak a valuta az oka. Az angol kapzsiság reávetette szemét Transzvál arannyal és gyémánttal himes mezejére s nem nyugodott addig, míg azt hatalmába nem kerítette.

Ma a világ aranytermelésének háromötödét Anglia szolgáltatja s az afrikai aranymezők feltárása az aranytermelést óriási mértékben fokozta. Így például míg 1887-ben Afrika csak 2888 kg. aranyat termelt, 1907-ben már 228,27 kg. mennyiségre emelkedett az évi termelés.

De nagy arányokban emelkedett az aranytermelés Ausztráliában is, ugyanazon idő alatt 41,119 kg.-ról 113,870 kg.-ra, az Egyesült-Államoké 49,654 kg.-ról 136,075 kg.-ra. Általában a világ arany- és ezüsttermelése a következőleg alakult:

Év	Arany		Ezüst	
	kg.	Millió márka	kg.	Millió márka
1886—90	168,668	470·58	3,464,903	443·77
1901—05	484,191	1,351·81	5,189,751	401·02
1906	604,835	1,688·28	5,144,085	470·17
1907	617,748	1,724·33	5,754,732	512·86

A közelmúlt években az aranytermelés ismét emelkedett, úgy hogy ma már az évi aranytermelés a két milliárd márkát jelentékenyen meghaladja.

E hirtelen megszaporodása az egyetlen értékmérőnek, az aranynak, feltétlenül épp úgy hatással kellett lenni az áruk alakulására, mint annakidején az ezüst detronizálásával az értékmérő megfogyatkozásának.

Csak hogy ez a hatás épp ellenkező eredményeket szül, amennyiben míg a hiány csökkentette az áruk értékét, mert emelkedett a pénz vásárló ereje, viszont ma, amidőn az arany-nak bővében vagyunk, természetszerűleg csökkenvén annak vásárló ereje, kell hogy az áruk értéke viszont emelkedjék.

Ez az állapot pedig mindaddig tart, míg vagy az aranytermelés nem csökken, vagy forgalma nem korlátoztatik, mint annak idején a Schermann-bill révén az ezüst forgalma, ami akkor is szerencsétlen eszköznek bizonyult, vagy pedig a forgalomba kerülő áruk termelése nem emelkedik az értékmérő, az arany termelése arányában.

Kétségen felül áll, hogy az utóbbi fog bekövetkezni, amennyiben a magas áruk mindenkor fokozólag hatnak a termelésre s emelkedő konjunktura a csereeszköz, az értékmérő, az arany utáni keresletet növelni fogja, viszont kétségtelen, hogy az aranytermelés mégis korlátozottabban fejleszhető, mint a szükségleti cikkek termelése s kétségtelen az is, hogy a termelés és fogyasztás nagyarányu fejlődése mellett az aranyvaluta csakhamar rövid takarónak fog bizonyulni s csak vissza fogunk nyulni az ezüsthöz, amely még a messzi jövő gazdasági fejlődésének pénzsükségletét is fedezni képes.

A valuta okozta általános drágulást senki sem vonja kétségbe, mely amint jött, úgy az előbb jelzett körülmények bekövetkeztével el is fog mulni, talán gyorsabban is, mint gondoljuk.

Ez a valuta okozta általános drágulás tehát csak átmeneti jellegű s olyan, amelyen segíteni egymagunknak nem áll módunkban, mert mi sem a világ aranytermelését nem korlátozhatjuk, sem a világ termelését oly arányokban nem fokozhatjuk, hogy azzal a pénz vásárló erejét emelhessük, illetve az általános drágulás egyik okát megszüntethessük.

II. A vámpolitika mint a drágulás másik tényezője.

Amint az előző fejtegetésekből látjuk, lett legyen tultermelés, lett legyen túlfogyasztás, a gazdának adott tanács mindig ugyanaz maradt: bocsássuk be a külföldi nyersterményeket, mert a legfontosabb kereskedelmi elv, hogy szükségleteinket ott szerezzük be, ahol azt a legelőnyösebben tehetjük s mert szociális érdek, hogy a tömegek nélkülözhetetlen szükségleti cikkeit ne drágítsuk meg.

Ez a jó és rossz időben egyaránt alkalmazott jó tanács azonban csak a gazdákkal szemben, a gazdák vámvédelmi törekvéseivel szemben érvényesült s hangzott el minden alkalommal, valahányszor a gazdatársadalom feljajdult s legalább az iparéval egyenlő védelmet követelt, de sohasem alkalmaztatott az ipari vámvédelemre, amely pedig a múlt század hetvenes éveivel kezdődőleg mind nagyobb terhet ró a fogyasztásra.

Az ipari védvámokat mindenki természetesnek találta — még a gazda is — de az agrárvámok ellen a legszélsőbb agitáció folyt a múltban s folyik a jelenben is.

Hogy a vámvédelem épp különösen az ipari termelés terén drágulást idéz elő, amely ipari termelés a kartelek révén a neki juttatott vámvédelmet teljes mértékben ki is aknázhatja, az kétségtelen s annál kevésbé vonható kétségbe, mert a vámvédelem célja épp az, hogy védelmet biztosítson a hazai termelésnek a külföld versenyével szemben.

Mielőtt azonban az ipari és mezőgazdasági védvám eltérő hatását fejtegetnők, kell hogy visszanyuljunk a múltba s megvilágítsuk a kérdést, hogy ki kezdeményezte tulajdonképp a védvámos politikát s illetve, hogy állott elő a mai kényszerhelyzet, amely lehetetlenné teszi az egyes államnak, hogy az általános védekezési láncolatból önmagát kikapcsolva, a szabadkereskedelmi irányzatnak hódoljon be.

Angolországnak a múlt század első felében tapasztalt nagyarányu ipari fellendülése felkeltette az európai kontinentális államok ambícióját is s előbb a tudományos világban a közgazdasági kérdésekkel foglalkozó egyesek, majd később a gya-

korlati politikával foglalkozó államférfiak is magukévá tették a hirdetett új igazságot, hogy az államok gazdasági jövője nagyarányú ipari fejlődésen nyugszik.

Az ipar fejlesztésére egyik leghatalmasabb eszközül a védvamos politika kínálkozott, amely egyedül adta meg annak a lehetőségét, hogy az angol ipar versenyével szemben a hazai ipar fejlődése biztosíttassék.

Az elméleti megállapítást a gyakorlati kivitel követte s az európai államok sorról-sorra legalább ipari téren szakítottak a szabadkereskedelmi irányzattal s mindinkább magasabb s az ipari termelés legkülönbözőbb ágait védő védvamosokat létesítettek.

Az ipari védvamos politika, az ipar mesterséges fejlesztésének terheit a fogyasztás s illetve a mezőgazdasági termelés viselte. Ezek a terhek a külföldi s főleg az angol ipari termelés versenye folytán állandóan emelkedtek annyira, hogy azok súlyosan is érezhetővé váltak. Fokozta e vámtéher elviselhetetlenségét még az a körülmény is, hogy a tengerentuli államok nyerstermelése főleg az angol ipar által felhalmozott nagy tőkék segítségével termelését igen nagy mértékben fokozta s kivitelét Európa felé oly arányúvá fejlesztette a közlekedési eszközök tökéletesbedése s ennek nyomán a fuvardíjak csökkenése folytán, hogy a mezőgazdasági termények ára az európai piacokon erősen a termelési költségek alá szállt.

Európa mezőgazdasága tehát két malomkö közé jutott. Mig egyrészt a nemzeti iparfejlesztés és iparvédelem elvének hangoztatásával és érvényesítésével ipari fogyasztása állandóan drágult, másrészt a tengerentuli áruk mezőgazdasági versenye oly színvonalra süllyesztette le terményeinek árát, hogy emellett jövedelmező mezőgazdasági üzemet folytatni lehetlenné vált. Ezen két nyomasztó körülmény együtthatása változtatta ki Európa mezőgazdasági köreiben azt a nagy gondolatot, amelynek ha nem is első hirdetője, de első gyakorlati megvalósítója *Bismarck* volt, hogy a mezőgazdasági termelés az ipari termeléssel egyenlő vámvédelemre tarthat igényt, mert a nemzeti termelésnek még az ipari termelésnél is fontosabb része. Amint e rövid történeti visszapillantásból megállapítható, a védvamos politika kezdeményezője az ipari termelés volt, amely a vámvédelmet kifejezetten azon jelszó hangoztatásával vette igénybe, hogy a vámvédelemre az iparnak csak addig van szüksége, mig annyira megerősödött, hogy a külföld ipari termelésével sikeresen veheti fel a versenyt.

A gyakorlati életben azonban az ipari védvamos politika többé már nemcsak mint ipart fejlesztő, hanem sokkalta inkább mint piacvédő faktor érvényesül. Az ipari vámok védelme alatt megerősödött francia, német, olasz és osztrák ipar, sőt az Egyesült Államok ipara ma egyáltalán nem akar lemondani a vámvédelemről, nem mintha ipari fejlődése szükségelné azt, de mert a hazai fogyasztást a mindinkább szűkülő szabad piacok folytán elsősorban a hazai ipari termelésnek óhajtja biztosítani.

Az Európa-szerte a nyolczvanas évek végén megindult agrármozgalom teljesen ugyanezt a jelszót irta zászlajára, amidőn a tengerentuli versenynyel szemben a hazai fogyasztásnak a hazai termelés részére való biztosítását követelte.

A mezőgazdasági vámvédelem lassan fejlődött. Különösen nálunk, ahol azok életbeléptetése nem kizárólag a mi elhatározásunktól függ. Nekünk a mezőgazdasági vámvédelem érvényesítésénél nemcsak a hazánkban, a kormányzati körökben erősen meggyökeresedett szabadkereskedelmi irányzattal és saját iparosaink és kereskedőinkkel kellett megküzdenünk, de szembe kellett szállnunk az osztrák iparoskörök s az osztrák kormány ellenállásával.

Általában az volt a nézet, hogy a mezőgazdasági vámok, tekintettel arra, hogy a közös vámterület mezőgazdasági terményekből erősen kiviteli állam, nem érvényesülnek s hogy a magyar agráriusok mindennek daczára ragaszkodtak követelésükhöz s az ellenérvekkel meggyőzetni nem engedték magukat, a magyar agrártörekvéseket valósággal csendes hóbotnak tartották s talán az agrár-vámvédelem megadásánál az osztrák kormánynál ez a szempont is döntő volt.

Hogy az agrárvédelem követelésének felállításánál kinek volt igaza, azt megmutatja a jelen, amidőn a mezőgazdasági vámvédelem az egész vonalon érvényesül s amidőn ennek nyomán ország-szerte nagy gazdasági fellendülés tapasztalható. A mezőgazdasági termények ára a vámvédelem hatása alatt jelentékenyen emelkedett, minek nyomán emelkedett a mezőgazdaság fogyasztóképessége is, amely az ország gazdasági boldogulásának legszilárdabb alapja. Latjuk is, hogy a közgazdaságnak nincs az az ága, amely ma nagyarányú fejlődést ne mutatna.

Csak természetes azonban, hogy a mezőgazdasági termények árának emelkedése épp úgy megdrágította az ipari termelést, mint ahogy előzőleg az ipari szükségleti cikkek ár-

emelkedése megdrágította a mezőgazdasági termelést. Az ipari körök részéről tehát világszerte, de különösen Ausztriában erős agitáció indult meg a mezőgazdasági vámvédelem megbontására.

A mezőgazdasági védvámok elleni agitációt főként a jelenleg tapasztalható élelmiszerdrágulás fokozta fel a maximumra s úgy látszik, az osztrák ipari körök elérkezettnek látják az időt, hogy az általunk annyi küzdelem árán felépített mezőgazdasági vámvédelmet megdöntsék. A koncentrált támadás egyelőre az állat- s illetve husvámok ellen irányul. Abban a reménységben, hogyha az osztrák ipar megnyeri a csatát, akkor a győzelmes előhaladás továbbra is biztosítva van.

Az osztrák ipar e törekvése meglehetősen rövidlátást árul el. Mert ha meg is valósul az a törekvés, amely az élelmiszereknek s általában a mezőgazdasági terményeknek olcsóbbodását, a belföldi mezőgazdasági termények árának a külföldi verseny reánszabadtásával való letörését czélozza, az osztrák ipar helyzete nemcsak hogy nem javulna, de a magyar mezőgazdasági termelés válságos helyzete válságba döntené az osztrák ipart is.

I. Magyarország külkereskedelmének összefoglaló adatai 1900—1909-ig ezer koronákban.

	Behozatal		Emelke- dés	Kivitel		Emelke- dés
	1900	1909		1900	1909	
Ausztriával ...	883	1317	+434	950	1272	+322
Más államokkal ...	227	489	+262	377	405	+28
Összesen ...	1110	1806	+696	1327	1677	+350
Az összforgalomból volt:						
Nyerstermény ...	315	500	+185	1068	1351	+283
Ipari termény ...	795	1306	+511	259	326	+67
A nyersterményforgalomból esett:						
Ausztriára ...	177	222	+45	759	1057	+298
Más államokra ...	138	278	+140	309	294	-25
Az ipari terményforgalomból esett:						
Ausztriára ...	706	1095	+389	191	215	+24
Más államokra ...	89	211	+122	68	111	+43

II. Ausztria külkereskedelmének összefoglaló adatai 1900—1909-ig ezer koronákban.

	Behozatal		Emelke- dés	Kivitel		Emelke- dés
	1900	1909		1900	1909	
Magyarországgal ...	950	1272	+322	883	1317	+434
Más államokkal ...	1469	2292	+823	1565	1908	+343
Összesen ...	2419	3564	+1145	2448	3225	+777
Az összforgalomból volt:						
Nyerstermény ...	1330	1937	+607	1086	1293	+212
Ipari termény ...	1089	1627	+538	1362	1927	+565
A nyersterményforgalomból esett:						
Magyarországra ...	759	1057	+306	177	222	+45
Más államokra ...	571	880	+309	909	1076	+167
Az ipari terményforgalomból esett:						
Magyarországra ...	191	215	+24	706	1095	+389
Más államokra ...	898	1412	+514	656	832	+176

Hogy az osztrák iparra nézve mit jelent a magyar mezőgazdaság, az a I. és II. alatti táblázatok adatainak rövid egybevetéséből könnyen megállapítható. Az osztrák ipari kivitel volt 1909-ben 1927 millió korona. Ebből esett Magyarországra 1095 millió, más államokra 832 millió korona. Az elmúlt tíz év alatt pedig Magyarországra irányuló ipari kivitele 389 millió, egyéb államokba irányuló ipari kivitele pedig csak 176 millió K.-val emelkedett.

Amidőn tehát az osztrák ipar Magyarország mezőgazdaságának megrontására törekszik, maga alatt vágja a fát, mert kiviteli fölöslegének háromötödét az a mezőgazdasági termelés fogyasztja, amelynek megrontására törekszik. Egyébként hogy az agrár vámvédelem nem kizárólag magyar érdek s hogy Ausztria sem vehető kizárólag s illetve tulnyomólag ipari államnak, igazolja az a körülmény, hogy még 1909-ben is nyersterménykivitelének értéke 1298 millió korona. De az osztrák ipar az agrár vámpolitika érvényesülése miatt a legkevésbé is jogosult panaszkodni. Az elmúlt 10 év alatt ipari kivitele 565 millió korona értékkel emelkedett. Nem tulozunk, ha az osztrák fogyasztó piacon elhelyezett osztrák ipari cikkek többletét a

tíz év alatt 1000 millió koronára becsüljük, ami az osztrák ipar 1¹/₂ milliárdos fejlődést jelentené.

Ez a fejlődés kizárólag a vámterület fogyasztóképessége emelkedésének köszönhető, amely fejlődés semmi körülmények közt nem következett volna be, ha a magyar és osztrák mezőgazdaság vámvédelemben nem részesül.

Ha valakinek volna oka panaszkodni a kereskedelmi forgalom 10 éves alakulása miatt, úgy ez csak Magyarország lehet, amelynek Ausztriába irányuló összkivitele csak 322 millió koronával, az osztrák behozatal azonban 434 millió koronával emelkedett s általában a külfölddel való kereskedelmi forgalma csak a bevitelnél mutat kis emelkedést, aminek egyszerű magyarázata az, hogy külfölddel való kereskedelmünket is teljesen Ausztria tartja kezében s így annak haszna is az ő zsebébe vándorol.

Érdekes egyébként felemlíteni, hogy Ausztria saját összereskedelmi forgalmáról statisztikát nem vezet s csak a legnagyobb nehézségekkel lehet kereskedelmi forgalmát a közös és a magyar kereskedelmi forgalom adatainak egybevetéséből összeállítani. Ennek egyszerű magyarázata az, hogy Ausztria nem akarja ezen forgalmi adatok nyilvánosságra hozásával is felhívni a figyelmet arra a gazdasági szupremáciára, amelylyel felettünk a közgazdaság minden terén uralkodik.

Az osztrák ipar e rövidlátó állásfoglalása azonban még talán menthető volna, de egyáltalán nem menthető és érthetetlen a magyar nagyiparos és kereskedelmi körök állásfoglalása, akik nemcsak egy gyékényen árulnak az osztrák ipari körökkel, de sőt követeléseikben és agitációikban ezeknél még sokkalta túlzóbbak. Ha az osztrák ipar követeli az agrárvámok csökkentését, felfüggesztését, ezt talán még mentheti az a körülmény, hogy a vámterület csökkenő fogyasztása helyett a külföld fogyasztásában találnak kárpótlást. De hogy a magyar ipari és kereskedelmi körök, ha a magyar mezőgazdaság fogyasztóképességét csökkentik, ha a magyar mezőgazdasági üzem jövedelmezőségét megszüntetik, üzleti existenciájukat és üzleti létüket micsoda új piacok fogyasztására alapítják, azt kitalálni igen bajos.

Magyarországnak gazdasági fejlődése a mezőgazdaságon nyugszik, sokkal fokozottabb mértékben, mint más államoké, mert ipari fejlődésünk még igen kezdetleges. Minden intézkedés tehát, amely ezt a legfontosabb és legbiztosabb alapot megingatja, az országra nézve gazdasági katasztrófát jelent.

Az óriási ipari védvámok terhe és a tengerentuli verseny veszedelme mellett a magyar mezőgazdaság csakis az agrárvédvámokkal tud megállani. Már pedig a magyar mezőgazdaság hosszú évtizedeken át az ipari védvámok révén óriási adóterhet viselt, mely adóterhet javarészt Ausztria élvezte.

Hogy mily mérvű volt e vámtéher s mily mértékben ellensúlyozta annak terhét az 1906-ban életbe lépett új vámtarifa, igazolják az alábbi adatok, melyeket annakidején a kereskedelmi miniszter közölt a képviselőház közgazdasági bizottságával.

A régi és új autonóm vámtarifa vámtérhe összehasonlításánál Magyarországnak Ausztriával való 1901. évi kereskedelmi forgalma szolgált alapul.

Ausztria vámtérhe volt a magyarországi behozatal következtében:

	A régi tarifa alapján millió K.	Az új tarifa alapján millió K.
A mezőgazdasági termények után	166	287
Az ipari áruk után	32	37
	198	324

Magyarország vámtérhe volt az ausztriai behozatal következtében:

	A régi tarifa alapján millió K.	Az új tarifa alapján millió K.
A mezőgazdasági termények után	64	77
Az ipari áruk után	173	195
	237	272
Magyarország nettó vámtérhe	141	158
Ausztria nettó vámtérhe	102	210
	+ 39	— 52

A nettó vámtérhet úgy nyerjük, ha a magyarországi mezőgazdasági behozatalból levonjuk Ausztriának Magyarországra irányuló mezőgazdasági kivitele után esedékes vámtérhet s ha az osztrák ipari behozatalból levonjuk Magyarországnak Ausztriába irányuló ipari kivitelének vámtérhetét.

Hogy Magyarország vámtérhe 1901-et megelőzőleg sem volt sokkal csekélyebb, azt már 1896-ban „Kiegyezésünk Ausztriával” című munkálomban kimutattam, amikor az 1894. év kereskedelmi forgalmának alapul vételével kitünt, hogy Magyarország vámbevétele önálló vámterület esetén ugyanazon vámokat feltételezve mint a közös vámtarifában, 230 millió K. volna. Ebből azonban levonva azon árukat, mint bor,

szesz, cukor, petróleum, stb. s levonva az Ausztriába irányuló ipari kivitelünkre eső s az osztrákok által viselt vámterhet, Magyarország vámterhe tisztán már 1894-ben is 130—140 millió K. volt, amivel szemben Ausztriát misem terhelte, mert akkor még erősen kiviteli vámterülettel birtunk mezőgazdasági terményekben.

Kiszámíthatatlan tehát az a vámteher, s illetve annak összege, amelylyel Magyarország négy évtizeden át adózott Ausztriának.

Az új autonóm vámtarifa lényeges eltolódásokat hozott létre Magyarországot javára. Mert habár figyelembe is vesszük, hogy a mezőgazdasági termények mindenikénél még ma sem érvényesül a mezőgazdasági vámvédelem, úgy mégis megállapíthatjuk, hogy az új vámtarifa Magyarország és Ausztria vámterhét kiegyenlíti, azaz csakis 1906 óta érvényesül az az igazságos elv, hogy a mezőgazdaság és ipar egyenlő vámvédelemben részesül.

Kizárólag osztrák érdekeket szolgál tehát az a mozgalom, amely az élelmiszerek s különösen a hus drágasága ürügye alatt a mezőgazdasági vámok megszüntetését, korlátlan hushozatalt, az élőállatbehozatal megengedését követeli, mert Magyarországot erőszakos kézzel akarja visszatartani abba a gyarmati állapotba, amelyben ezelőtt leledzett s amelynek kifolyásaként évenként több mint 100 millió koronával adózott Ausztriának. Ez ellen a botor és közveszélyes és az öngyilkossággal határos törekvés ellen a legerélyesebben kell állást foglalni s az osztrák ipari körökkel is megértetni, hogy a magyar mezőgazdaság semmi körülmények között sem hajlandó az ipari vámvédelmet egyoldalulag viselni s hogy a vámterületi egységet csakis addig támogatja, amíg a mezőgazdasági vámokban rekompenzációt nyer.

Ne felejtkezzék meg Ausztria különösen arról, hogy a mai magas mezőgazdasági terményárak mellett Magyarország sokkal kisebb rázkódtatás árán mehet át az önálló berendezkedésre, mint Ausztria, amely ugyancsak zavarba jöhet, hogy egy milliárd értékű ipari feleslegével mit kezdjen.

Ausztria anyagi tönkjét jelentené a különválás, azért jó lesz szerényen viselkednie s Magyarország türelmét nem a végletekig kiaknázni.

A régi nemtörődömségnek immár vége szakadt s hasztalanul kaczerkodik Ausztria a mi — általa „judeo magyaren“ jelzővel kitüntetett — merkantilistáinkkal, akik mindéig az

osztrák gazdasági politika szekerét tolták, mert jobban gyűlöltek a vezető birtokososztályt, mint szerették hazájukat s hiába bujtogatja szocialistáinkat, a magyar gazda nem esett a fejehubjára és elhatározásában sem álokoskodással félrevezetni, sem utcai tüntetésekkel többé megingatni nem lehet.

Majd ha az Egyesült-Államok és vele az európai államok közös elhatározással egy szép napon csökkentik vagy eltörlik úgy az ipari, mint agrárvámokat, akkor mi sem fogunk azok fentartásához ragaszkodni többé. Amint maga Ausztria azonban nem mond le önállóan az ipari vámvédelemről — mert az gazdasági tönkjét jelentené — úgy mi sem vagyunk hajlandók öngyilkosságot elkövetni.

Az agrárvámvédelem addig marad tehát amint van, vagy váljunk el békével egymástól!

III. A munkabérek emelkedése.

A fogyasztási cikkek általános drágulását fokozta a munkabérek nagymérvű emelkedése úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban. Nagymérvűnek kell jellemeznünk, mert ha a munkabérek rövid tíz év alatt 25—160%-kal emelkedhetnek a különböző ipari, bányászati, kereskedelmi és mezőgazdasági üzemekben, azt másnak nem mondhatjuk.

Nem szenved kétséget, hogy a kartelekben társult ipar nagy üzleti nyeresége, viszont az ipari munkásságnak ezen nyereséggel arányban nem álló bére, továbbá az ipari cikkek megdrágulása elégedetlenséget keltett fel az ipari munkásságban.

Könnyű dolga volt azután a szocializmusnak a sorsukkal elégedetlen elemeket mozgósítani s sztrájkba vinni.

A sztrájkszervezetek első sikereitől vérszemet kapott az egész ipari munkáselem s sztrájk sztrájkot ért, persze nemcsak nálunk, de világszerte, úgy hogy a szorult helyzetbe került ipar kénytelen volt lépten-nyomon engedni.

Érdekes körülmény egyébként, hogy az ipari munkabérek-ről — kivéve a bányamunkásokat — vagy az ipari termények áralakulásáról semmiféle nyilvántartás nincs, holott a mezőgazdasági munkabérek-ről és termények áralakulásáról a legpontosabb statisztika s illetve árjegyzés gyűjtetik. De ez nemcsak nálunk van így, de világszerte, mert az ipar a fizetett munkabéret szereti üzleti titok gyanánt kezelni, másrészt igaz az is, hogy a fizetett munkabérek különbözősége miatt egy ilyen statisztika egybeállítása igen nehéz s igaz az is, hogy az ipari termények előállításánál a technika haladása folytán a kézimunka megtakarítása napirenden van s így az ipari cikkek áránál a munkabérek alakulásának is időszakonként igen változó szerepe van.

Sikerült azonban a legfontosabb iparágazatokra vonatkozólag magánuton igen érdekes s azt hiszem, igen becses munkabérestatisztikát egybeállítanom, amelyet a következőkben bo-csájtok közre.

III. A „Vulkán“-gépgyár részvénytársaságnál voltak a keresetátlagok :

Év	Esztergályosok	Géplakatosok	Asztalosok s egyéb gépmunkások	Öntők	Magkésztők	Öntvénytisztítók	Napszámosok	Megjegyzés
1901	524	500	500	600	450	400	280	
1902	540	532	520	616	458	420	268	
1903	558	548	532	622	468	432	276	
1904	570	580	546	638	476	440	290	
1905	580	574	558	650	490	456	310	
1906	600	596	570	674	502	470	318	
1907	624	612	578	680	520	480	330	
1908	646	636	590	688	536	492	336	
1909	672	650	602	694	542	496	338	
1910	710	680	610	700	550	500	340	
%	35.5	32	22	17.6	22.2	25	30.7	

A munkabérek átlagos emelkedése volt 26.4%.

IV. A budapesti malmoknál a munkabérek az elmúlt évtizedben következőleg alakultak :

Foglalkozás	1900/902	1910	%o-ban
	korona		
Hengerőr	3.30	4.20	27.3
Kőr	3.30	4.20	27.3
Rázó	2.80	3.75	33.9
Kővágó	3.—	4.10	36.9
Koptató	3.10	4.—	29.1
Daratisztító	2.80	3.75	33.9
Gépápoló	4.10	5.15	25.6
Fűtő	3.60	4.45	23.7
Kenő	3.—	3.95	31.7
Szénhordó	2.70	3.75	38.8
Kazántisztító	3.20	4.10	28.4
Buzamunkás	3.20	3.95	23.4
Lisztzsákoló	5.70	6.47	13.3
Padlámunkás	5.47	8.04	46.9

Az átlagos emelkedés 30%.

Van a fővárosi malmoknak egy másik statisztikájuk is, amely az egy q buza őrlési költségeit tünteti fel 1891-ben és 1910-ben. Eszerint a költség volt 1891-ben 129.43 fillér, 1910-ben 150 fillér.

Ezen emelkedésben a munkabérek 11.04 fillérrel szerepelnek, azaz a munkabér volt 1891-ben 31.96, 1910-ben 43 fillér, míg a munkáskéz-szükséglet a technika előhaladása folytán 20%-kal csökkent, úgy hogy ha ezt figyelembe vesszük, akkor husz év alatt a malommunkások munkabére 68%-kal emelkedett.

V. A vidéki malmok napszám-munkabérei voltak:

	1900	1910	%-ban
	k o r o n a		
Temesvár	2.20	3.20	45.0
Ujvidék	1.80	2.60	44.4
Arad	2.20	2.70	22.8
Győr	2.40	3.20	33.3
Losonc	1.70	2.25	32.4
Gyulafehérvár	1.20	2.30	92.5
Nagykanizsa	1.50	2.30	53.3
Miskolc	1.90	3.00	57.4
Hernádcsány	1.60	2.50	56.2
Eszék	2.15	2.80	30.2
Debrecen	2.20	2.70	21.4
Nyitra	2.00	2.60	30.0
Marosvásárhely	1.80	2.40	38.8

A 10 év alatt az átlagos emelkedés 43%.

VI. A budapesti nyomdaiparnál a "Patria" irodalmi és nyomdal r.-t. kimutatása szerint a munkabérek emelkedtek az egyes munkanemeknél:

M u n k á s o k	1900		1905		1909		1910			
	9 óra napi munkaidő				8 1/2 óra napi munkaidő					
	* heti fizetés	átlag fizetés	* heti fizetés	átlag fizetés	* heti fizetés	átlag fizetés	* heti fizetés	átlag fizetés		
Szedők	26	28	30	34	32	35	50	34	37	80
Gépmesterek	26	28	30	34	34	40	34	42		
Könyvkötők	20	22	22	28	24	30	27	32		
Gépleányok	11	12	11	12	14	16	16	17		
Könyvkötőleányok	10	11	12	16	16	18	16	20		

* Heti fizetés minimuma.

Gépeknél:

10 év alatt átlagos keresmény volt	
1900-ban	K 28.00
1910-ben	" 42.00
Különbözet	K 14.00
	50%
Munkaidő-rövidítés naponként 1/4 óra	
6 napon át 1 1/2 óra	30%
Emelkedés	53%

Szedőknél:

10 év alatt átlagos keresmény volt	
1900-ban	K 28.00
1910-ben	" 37.80
Különbözet	K 9.80
	35%
Munkaidő-rövidítés naponként 1/2 óra	
6 napon át 3 óra	60%
Emelkedés	41%

VII. A munkabérek emelkedése a budapesti építőiparnál volt:

M u n k a b é r e k	1900	1910	%-ban
	k o r o n a		
Kőművespallér, hetibér	54.00	90.00	85.19
Kőműveslegény óránkénti bér	36.00	80.00	122.20
Vakolatkészítő, óránkénti bér	22.00	53.00	163.70
Napszámos, óránkénti bér	20.00	53.00	165.00
Napszámosnő, óránkénti bér	12.00	32.00	166.60
Építőasztalos, óránkénti bér	36.00	90.00	150.00
Kőfaragólegény, puhakő után óránkénti bér	60.00	75.00	25.00
Kőfaragólegény, márványkő után óránkénti bér	70.00	1.10	57.00
Kőfaragólegény, gránit után óránkénti bér	80.00	1.20	50.00
Ácslegény óránkénti bér	40.00	80.00	100.00
Kétlovas fuvar	12.00	20.00	
<i>Anyagmunkával együtt:</i>			
Tégla falazat 1 m ³	14.50	27.00	86.60
Trachit-járda 1 m ²	6.02	9.00	86.20
Cseh fűvegtabla 1 m ²	1.80	3.00	49.50
Puhafapadló 1 m ²	2.40	4.60	87.50
Ablak, puhafa 1 m ²	13.00	24.00	91.70
			84.50

VIII. Bánya- és kohómunkások napibér átlaga 1891—1909-ig:

	Átlagos napibér fillérekben					
	férfiak		nők		gyermekek	
	leg-nagyobb	leg-kisebb	leg-nagyobb	leg-kisebb	leg-nagyobb	leg-kisebb
Átlag: 1891—1895	382	66	150	44	130	26
" 1896—1900	652	56	170	49	158	27
1901	700	50	180	40	180	35
1902	381	60	130	50	180	30
1903	400	80	160	60	200	30
1904	386	60	190	60	180	40
1905	384	60	150	60	194	40
Átlag: 1901—1905	458	62	162	54	187	35
1906	440	60	190	60	220	30
1907	539	100	160	50	200	30
1908	580	100	240	40	240	28
1909	571	100	230	40	240	30

Egyedül a szénbányamunkások keresetében mutatkozik ingadozás a multhoz képest, de csak a férfimunkásoknál, mert az asszonyok és gyermekek munkabére igen jelentékeny emelkedést — 40—50% a maximumokban — tüntet fel. Ezt a különbséget úgy látszik a költségek leszorítására, a drága férfimunka kiszorítására való törekvés magyarázza meg, ami pedig a legkevésbé indokolt annál a termelési ágánál, amelynek terményei igen jelentékeny emelkedést mutatnak az elmúlt 10 év alatt.

Csakis így érthető Chorin Ferencnek, a gyáriparosok elnökének az a kijelentése, hogy a mi néprégeink milliói nem táplálkoznak olyan jól, mint a kultur államok népei. Ezen a bajon legalább részlegesen segíthetne a szénkartel, a munkabérek felemelésével, amit annál könnyebben megtehet, mert a mi szénáraink erősen meghaladják a nyugati államok „kulturívóját“.

A barna szén ára ugyanis 1905-ben a bánya helyén 64, 1909-ben 90 fillér volt q-ként, az emelkedés tehát 40%, míg az angol piacon ugyanezen idő alatt a szén ára 24%-kal esett. Hogy ez mennyire megrágitotta a termelést, arról bölcsen hallgat Chorin ur is és társai is.

Az ipari munkabérek emelkedésének visszahatása volt természetesen a mezőgazdasági munkabérekre is. Egyrészt mert az ipari munkások sikere s az ipari szükségleti cikkek áremelkedése elégedetlenséget keltett a mezőgazdasági munkások között is, másrészt mert a szocialista sajtó valósággal ádáz dühvel vetette magát a mezőgazdasági munkáselemre, aminek következménye más nem lehetett, mint ugyancsak a munkabérek emelkedése.

Egyébként is reá volt a gazda a munkabérek emelésére utalva, mert a városi munkabérek emelkedése s a kívándorlással fokozódó munkáshiány kényszerítőleg hatottak közre.

A mezőgazdasági munkabérek emelkedéséről a tulajdonos levő IX. számú részletes kimutatás számol be.

A külföldi államok közül Németország ipari munkabéreiből sikerült érdekes adatokat szerezni, az „Agrarpolitische Wochenschrift“ révén. Ezek annál érdekesebbek, mert igazolják, hogy Németországban az élelmiszerek sokkalta kevésbé emelkedtek, mint a munkabérek.

Rheinbaben báró előbbi porosz pénzügyminiszternek a porosz képviselőház 1903 június 9-iki ülésén előterjesztett adatai szerint kiegészítve azokat a mai bérekkkel, Berlinben a kömüveseknek a következő munkabérekre fizették:

IX. Magyarországi mezőgazdasági napszámok összehasonlítása 1900. és 1909. években:

	Férfi napszám			Női napszám			Gyermekek napszám						Évi átlag					
	tavaszi	nyári	éves	tavaszi	nyári	éves	tavaszi	nyári	éves	tél	nyár	éves	tél	nyár	éves			
1900-ban:																		
I. Duna balpartján	115	121	170	80	77	108	61	81	42	37	51	74	37	51	74	42	52	30
II. Duna jobbpartján	76	107	129	88	88	119	65	95	50	39	59	80	39	59	80	45	64	32
III. Duna-Tisza közén	95	124	173	89	108	138	76	97	54	47	60	72	47	60	72	54	69	38
IV. Tisza jobbpartján	88	119	137	75	76	103	58	83	44	37	53	50	37	53	50	41	57	30
V. Tisza balpartján	70	101	132	72	85	115	59	33	44	62	66	81	62	66	81	43	60	31
VI. Tisza-Maros szögén	83	113	145	88	101	138	76	99	53	70	40	55	70	40	55	46	63	34
VII. Királyhágón túl	86	102	142	79	74	109	57	87	43	69	34	54	69	34	54	37	56	27
Országos összesen	77	111	139	81	84	116	63	89	46	67	38	54	67	38	54	43	61	29
1909-ben:																		
I. Duna balpartján	191	262	213	114	157	130	98	142	107	88	114	109	88	114	109	92	97	68
II. Duna jobbpartján	167	264	186	131	178	142	107	145	113	107	131	121	107	131	121	97	99	73
III. Duna-Tisza közén	190	316	213	137	205	145	124	153	124	96	117	100	96	117	100	77	77	61
IV. Tisza jobbpartján	201	285	211	117	153	124	126	165	126	91	111	74	91	111	74	88	88	63
V. Tisza balpartján	159	250	177	138	207	157	116	157	116	116	138	140	116	138	140	113	113	78
VI. Tisza-Maros szögén	194	304	222	138	207	157	116	157	116	116	138	140	116	138	140	113	113	78
VII. Királyhágón túl	175	240	186	127	175	139	107	139	107	107	127	109	107	127	109	88	88	68
Országos összesen	181	271	199	149	217	138	104	138	104	85	117	117	85	117	117	93	93	70
1909-ben abszolút emelkedés	70	97	72	41	61	49	37	55	55	18	33	40	18	33	40	24	32	24
1900-hoz képest	63.0	55.6	56.6	54.4	52.5	55.0	55.2	59.3	51.9	52.8	52.8	51.9	52.8	52.8	51.9	52.1	52.1	52.1
1909-ben emelkedés %-okban	63.0	55.6	56.6	54.4	52.5	55.0	55.2	59.3	51.9	52.8	52.8	51.9	52.8	52.8	51.9	52.1	52.1	52.1

	Munkaidőtartam	Márka	Óránként pfennigben
1884	10 óra	4.—	40
1889	10 „	5.50	55
1898	9 „	5.40	60
1903	9 „	6.08	67.5
1909	9 „	6.75	75

Ha most az egy órai munkabért 1884-ben egyenlőnek vesszük 100-zal és nemkülönben az öt fő mezőgazdasági termék (buza, rozs, burgonya, szarvasmarha, sertés) árát szintén egyenlőnek 100-zal, úgy a következő évek a következő változásokat mutatják a kőműves munkabérre és a mezőgazdasági termények árára vonatkozólag:

	Órai munkabér	Mezőgazd. termény ára
1884	100	100
1889	138	105
1898	150	110
1903	169	107
1909	188	133

Az átlagos napibérek a Krupp-czég esseni gyártelepén:

Év	Márka
1871	3.05
1875	3.89
1880	3.19
1885	3.64
1890	3.95
1895	4.10
1900	4.78
1905	5.12
1906	5.35
1907	5.35
1908	5.35
1909	5.44

A legfontosabb élelmiszerek árának és a munkabéreknek százalékos emelkedése 1871-től 1909-ig a Krupp-féle gyártelep fogyasztó szövetkezeténél, illetőleg az esseni aczélgyárban (az esseni kerületi kereskedelmi kamara 1909. évi jelentése nyomán):

	Munkabérek	Szalonna	II. o. marhabús m á r k a	II. o. borjúhús	Sertéshús
1871	100	100	—	—	—
1875	128	106	100	100	100
1880	105	109	105	104	103
1885	120	102	109	104	93
1890	130	121	115	106	110
1895	135	100	118	110	90
1900	157	101	111	121	90
1905	169	125	116	134	123
1906	176	142	124	150	137
1907	176	123	127	148	116
1908	176	123	124	150	119
1909	179	129	126	156	126

	Burgonya m á r k a	Barnakenyér
1871	100	100
1875	70	93
1880	99	111
1885	76	89
1890	74	87
1895	74	72
1900	69	83
1905	87	80
1906	69	85
1907	84	94
1908	89	111
1909	96	111

A munkabérek tehát jóval magasabbra emelkedtek, mint az élelmiszerek árai, amelyek részben és pedig nem is jelentéktelenül, csökkenést mutattak időnként, holott a munkabérek emelkedése folytonos volt.

Az ipari termelő szövetkezetek számításba jöhető évi átlagos munkabére, amely főleg azért mérvadó, mert a munkások legtöbb kategóriáját magukban foglalják, kitétt:

1889	=	621 márkát
1908	=	949 „
Emelkedés	=	52%

Ezzel szemben az előbb említett öt, a népélelmezés tekintetében leginkább számbajövő mezőgazdasági termény áremel-

kedése a berlini piacon ugyanazon időben kitett 26·1%-ot, tehát a felét.

Calwer Richárd ismert szocialista író a „Socialistische Monatshefte“ 1908. évi 8-ik számában a következőket mondja: „Az ipari termelő szövetkezeti üzemekben foglalkozó munkások munkabére 1895 óta körülbelül 37—38%-kal emelkedett, az árnívó pedig ugyanazon időben körülbelül 25%-kal emelkedett. A két emelkedés közti különbség adja a reális munkabér hullámzását, amely 1895-től bezárólag 1906-ig körülbelül 12—13% vagy átlagban évenként 1%-kal emelkedett.“

Rehe dr. ipari felügyelő a czipőnagyiparról szóló könyvében azt mondja, hogy élelemre és lakásra átlagban egész jövedelmükből fordítottak:

	1890	1907
Iparossegédek	79·6%	62·7%
16 éven túli gyári munkások	90·6%	62·7%
Szabászok	55·3%	45·2%

Ruházatra, szórakozásra és művelődési célra marad ezután az összkeresetből:

	1890	1907
Segédeknek	20·4%	37·3%
16 éven felüli gyári munkásoknak	9·4%	24·7%
Szabászoknak	44·7%	54·8%

A szocialdemokrata szakszervezetek bevétele volt fejenként 1891-ben 6·68 márka, 1900-ban 13·69 márka, 1909-ben 27·57 márka, tehát ezen 16 év alatt megnégyszereződtek.

A szakszervezetek összbevétele volt: 1891-ben 1.116,000 márka, 1909-ben 50.529,000 márka.

A szakszervezeti szövetségek vagyona állaga 1909-ben 43·48 millió márka magasságot ért el.

Németország szakszervezeti nagybizottságának jelentése szerint a német szakszervezetek 1909-ben 6·9 millió márka sztrájksegélyt fizettek ki, ami körülbelül megfelel az utolsó 10 év átlagának, mert 1900-tól 1909-ig 65·2 millió márkát, 1890—1909-ig pedig összesen 77·7 millió márkát adtak ki a szakszervezetek erre a célra.

A „Deutsche Arbeitgeberzeitung“ a szocialdemokrata szakszervezetek részéről külföldi sztrájkok támogatására engedélyezett segélyekről kimutatást közölt, amelyből a következő adatokat sorolhatjuk fel.

Kaptak többek között:	Márka
A dán munkások az 1899-iki sztrájk alkalmával	218,413
Az osztrák elvtársak 1899—1900. évben	60,000
A sztrájkoló textilmunkások Brünmben 1902-ben	21,079
A belga általános sztrájk alap 1902-ben	15,000
Az orosz forradalmi szervezetek	339,612

Az utóbbi tételhez a szocialdemokrata pártvezetőség még 30,000 koronával járult.

Továbbá fizettek:	Márka
A második Dumaválasztásra	25,000
Az osztrák szocialdemokraták választási agitációjára 1907-ben	30,000
Svédország sztrájkoló gépmunkásai részére 1905-ben	7,800
Belgium sztrájkoló textilmunkásai részére 1906-ban	8,600

A szabadszakszervezetek saját erejükből egy olasz és lengyel ujságot is tartanak fenn s ezenkívül a pártvezetőség olasz, francia és lengyel szocialista lapokat kisebb-nagyobb összegekkel támogat.

Német munkások garasából az 1907-iki svéd tömegsztrájk számára a szakszervezetek nyilvános elszámolása szerint 1.283,161·80 márka gyűlt össze. A német munkások 1899—1909-ig a külföld részére kb. 2.300,000 márkát fizettek ki szocialista pártcélokra és ezzel szemben a külföldről csak 17,652 márkát kaptak.

Mindezek az adatok és különösen az utóbbiak meggyőzően igazolják, hogy a német munkás helyzete a multhoz képest anyagilag óriásilag változott, még pedig minden drágulás mellett előnyére, ami ha nem úgy volna, áldozatkészsége a szakszervezetekkel szemben nem fokozódott volna ily tekintélyes arányokban. Áldozott, mert hasznát látta.

Nem szenved kétséget, hogy a munkabérek másutt is emelkednek, mert hisz a munka épp oly áru ma, mint hármí más, s ára annál inkább kiegyenlítődik, mert forgalmát vámok nem gátolják.

Hogy az aratómunkabér is jelentékenyen emelkedett, arról igazán felesleges hosszasan szót vesztegetni, mert ez annyira köztudomású, valamint a cselédbérek emelkedése is, hisz a mezőgazdaságban sztrájkmozgalmak csakis az aratómunkások és a cselédek körében jelentkeztek és jelentkezhetnek a munka és foglalkozás természeténél fogva.

Ha már most figyelembe vesszük a munkabérek világszerte való ezen nagymérvű emelkedését, ha figyelembe vesz-

szük, hogy a munkabérek épp Magyarországon gazdasági fejlődésünkkel semmiképp sem arányba állítható módon emelkedtek, akkor meg is találtuk az általános drágulás egyik hatalmas tényezőjét — a munkabérek emelkedésében.

Csak természetes, hogy a munkás kedvezőbb pénzügyi helyzetét anyagi jóléte emelésére fordítja elsősorban, aminek következtetésképp főként az élelmiczikké utáni kereslet emelkedett nagy mértékben. A munkás, úgy az ipari, mint a mezőgazdasági, jól él ma, igényei jelentékenyen megszorodtak s az a sok száz millió korona, amivel a munkások keresete évenként meggyarapodott, áru- és terményforgalmunkra élénkítőleg hatott.

Hogy az egyes munkás családoknak érzi magát, mert a munkabér emelkedése arányában nem emelkedett anyagi jóléte, annak a magyarázata is egyszerű. Az egyik kereseti ág nem adóztathatja meg huzamosan a másikat. Amint valamely cikknek az ára emelkedik, ez természetes visszahatással van az egész termelésre. Ha a czipő megrágul, a többi termelési ágak, hogy a czipő drágulását keresetükkel fedezhessék, kénytelenek emelni az ő termelvényeiknek árát. Ez áll különösen a munkásokra, akik hólapdaszerűleg emelték munkabéreiket, hogy az egyensúly s illetve kiegyenlítődés helyreálljon.

Az iparos könnyen segített magán e bérmozgalmakkal szemben. A munkabér okozta többletet a fogyasztóval fizettette meg, ami annál könnyebb volt, mert a munkabér emelkedése egy egész termelési ágazatban következett be s mert az árak emelése a kartelek révén mi nehézségbe sem ütközött.

Az ipar és szocializmus így egymást csakhamar megértették s innen van, hogy amint az amerikai trösztök kizsákmányoló politikája ellen nem lehet az e trösztökben érdekelt munkáselemet mozgósítani, épp úgy nálunk is gyermekjáték az utczát az élelmiczik- és husuzsorások jelszavával a birtokososztály ellen mozgósítani, míg az ipari kartelek kizsákmányolása ellen ugyan még egy utczaseprőt sem lehet harczba vinni.

Az ipari munkások és nagyiparosok szövetezése tehát a mezőgazdaság, illetve az agrárvámok ellen természetesnek látszik ugyan, de azért mégsem őszinte a szövetezés végcélja, legalább nem az a nagyipar részéről. A munkások az élelmiczikké árának leszorításával arra törekcszenek, hogy keresetükből minél többet takaríthassanak meg másra, mert kétségtelen, hogy keresetüknek legnagyobb részét az élelmezés emészti fel.

A nagyipar azonban csak azért tör a mezőgazdasági vám-

védelem ellen, mert az élelem megalcsóbbodásával az ipari munkások munkabéremelési törekvései érvényesítését elhárítja, sőt a munkabérek csökkentésében is reménykedik. Amint a munkabérek csökkennek, akkor az ipari kartel haszna emelkedik, mert amit az előállítási költségekben megtakaríthat, az az ő hasznát, nyereségét képezi. Az iparban ugyanis nincs jó termés és rossz termés, ott a termelés szabályozva van s a kartelhaszon minden körülmények között biztosan érvényesül, nem úgy, mint a mezőgazdaságban, hol a védvám áremelő hatása csakis szük termés esetén érvényesül, igaz ugyan, hogy a gazda akkor van a védelemre legjobban reáutalva.

A munkabérek általános emelkedése tehát igen jelentékenyen járult hozzá az általános dráguláshoz, nemcsak az előállítási költségek emelésével, de főként az élelmiczikkéknél a jobb kereseti viszonyokkal indokolt fogyasztás emelkedése révén.

Amint a munkások nem hajlandók az általános drágulást munkabéreik arányos leszállításával elősegíteni, akként nem mondhat le a mezőgazdaság sem egyoldalulag a vámvédelemről, mert csak ez biztosítja üzeme jövedelmezőségét s mert csak ez teszi képessé az ipari vámok és a munkabérek emelkedése előidézte teher elviselésére..

Viszont kétségen felül áll, hogy a munkabérek sokkalta jelentékenyebben emelkedtek, mint az élelmiczikké, még ha a mai átmeneti áremelkedést vesszük is alapul s így a legkevésbé van okuk a panaszra épp a munkásoknak, akiknek mai keresete épp akkor van veszélyeztetve az ipari kartelek részéről, ha az élelmiczikké ára jelentékenyen leszáll.

Azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a munkabérek emelkedése megelőzte az élelmiczikké emelkedését s így nem áll az, hogy az élelmiczikké emelkedése tette szükségessé a munkabérek emelését. A buza ára volt ugyanis Budapesten 1898—1904. termelési évek átlagában 16·57 K., 1904—1909. termelési évek átlagában pedig 20·43 K., az emelkedés 25%. A nagymarha átlagára volt Budapesten a fővárosi statisztikai hivatal megállapítása szerint 1896—1900-ban 52 K., 1901—1905-ben 56 K., 1906—1910. I. félév 58·60 K. q-ként. Az emelkedés 15 év alatt alig 10%, sőt ha a mai árakat is vesszük alapul, nem haladja meg a 30%-ot.

A munkabérek és élelmiczikké áremelkedése között nincs meg az arány s ha a drágulás a kész élelmiczikkéknél talán nagyobb, ennek oka a közvetítő kereskedelem tultengésében és a fogyasztás szervezetlenségében keresendő.

IV. A városok és a közvetítők.

Amidőn valamely országban az iparfejlesztés megindul, akkor az első az ipari vámvédelem. Később jönnek az állami kedvezmények, mint amilyenek az adómentesség, szállítási kedvezmények, szubvencziók, a városok részéről ingyentelek, ugyancsak adómentesség, esetleg szubvenczió stb. Amidőn az ipar ezen dédelgető támogatás révén életre kél s lassan hatalmasra fejlődik, csakhamar megfélekedezik arról, hogy létét és felvirágozását minek köszönheti.

Mert tisztában kell lennünk azzal, hogy az ily iparfejlesztésnek minden terhét a mezőgazdaság viseli s így az ő áldozatkészségéből nagygyáfejlődő ipar elsősorban neki volna hálára kötelezve.

Ez a hála meg is nyilatkozik abban, hogy a megerősödött ipar, amidőn már nincsen reáutalva a mezőgazdaság támogatására, külföldi piacok után néz, nem azért, ami természet-szerű volna, hogy termelésének feleslegét ott elhelyezze, hanem azért, hogy fogyasztási szükségletét onnan fedezze.

Ugyanígy vagyunk a városokkal is. Nemhiába, lakosságunknak javarésze az ipari érdekeltségéből kerül ki. A városok is nagy állami kedvezményekkel nőnek nagygyá. Igényeik az állammal szemben korlátlanok s nem csoda, ha a közvetlen és közvetett támogatással — mint amilyen volt Budapestnek az eddigi tarifális politika — e városok rohamosan nagygyánóznak, elsorvasztják a vidéket nemcsak azzal, hogy a falu népét fényükkel, csillogásukkal, kényelmükkel, élvezeteikkel magukhoz vonzzák, de azért is, mert azok a milliók, amelyek a városok fejlődését, kulturáját táplálják, a falutól vonatnak el.

Aki egyszer a város büvkörébe került, az nem vágyik többé vissza a faluba, különösen ha a napszámos sorból került oda. Áll ez különösen nálunk, ahol a falusi jólét emelésére soha senki sem gondolt. A falvak ősi piszokban leledzenek. Legnagyobb részük télvíz idején meg sem közelíthető. Szellemi szórakozásról, közegészségügyi intézményekről, mint amilyen kórház, orvos, gyógytár, vízvezeték, egészséges ivóvíz,

kényelmi berendezésekről, mint amilyen a világítás, jó közlekedési utak, gyalogjárók, egészséges lakás, szó sincs, mert a községi pótdókat az állami szolgálmányok vállalása és teljesítése jóformán teljesen kimeríti.

A városok ezen nagy vonzóereje és mesterségesen elősegített fejlődése azonban megbosszulja magát. A falvaktól elvont munkáskéz megdrágítja a termelést a vidéken s ami a legérdekesebb, hogy épp városaink közelében a mezőgazdasági termelés jóformán a legelmaradottabb.

A városok magukat önczélnak tekintve, a mezőgazdasági termeléssel nem is törődnek, a földmivelés sorsa őket nem érdekli, sőt határozottan ellenszenvvel viseltetnek a mezőgazdaság művelői iránt, amit kifejezésre is juttatnak akkor, amidőn a mezőgazdaság művelőiről s akkor, amidőn ezen fontos termelési ág állami támogatásáról van szó.

A földmivelésügyi tárca költségvetése főleg azért szenved, mert a városok kegyét hajhászsza valamennyi miniszter. Iskolát, kaszárnyát, pénzügyigazgatóságot, igazságügyi palotát stb. épít valamennyi miniszter, amellet, hogy a városok dotáncióját is évről-évre emelni kell.

Különösen nem törődnek a városok a lakosság élelmezésével. Valósággal a véletlenre bizzák s ez nemcsak a vidéki városokra szól, de szól különösen a székesfővárosra. A fővárosnál megtartott drágasági ankéten maguk a kereskedők is elismerték, hogy Budapestnek legnagyobb hibája, élelmiszterrel való ellátásának legnagyobb akadálya az, hogy élelmiszernagykereskedelme nincs.

Általában az élelmiszterkereskedelemben a közvetítés tul-teng, amint ezt megállapította már a pénzügyminisztériumban 1907-ben tartott drágasági ankét is. Különösen áll ez megint a székesfővárosra, amely Galiczia szemetjének lerakodó helye s ahol az új jövevények valamennyije, az élelmiszterkereskedéssel veti meg jövő boldogulásának alapjait.

Ennek tulajdonítható, hogy míg Budapest lakossága 48·8 százalékkal gyarapodott 1890—1900 között, addig a marhakereskedők száma 215, a gyümölcskereskedők száma 110, a tojás-, tej- és vajkereskedők száma 77, a hentesek 75, az élelmiszterkereskedők 337, a kofák száma 217 százalékkal növekedett. Ha az emelkedés a folyó évtizedben is csak ilyen arányokat mutat, elképzelhető, hogy a fogyasztás mennyi felesleges existenzia eltartásának terhét kényszerül elviselni.

A tul-tengő közvetítés természet-szerűleg csak akkor válik

súlyossá, észrevehetővé és elviselhetetlenné, ha az élelmiszerek ára jelentékenyen emelkedik. Ekkor mindenki észreveszi a bajt s mindenki a közvetítő kereskedelem tultengéséről szónokol, amint ez történt 1907-ben is. Elmulván azonban a drágaság, a közvetítés megrendszabályozására többé senki sem gondolt.

Hogy pedig a székesfővárosban erősen tulteng a fenti okoknál fogva a közvetítés, azt megállapíthatjuk épp a husnál, amely az egész agitacionális mozgalom központja. A székesfőváros által a husdrágaság kérdésében tartott szakértekezlet számára egybeállított adatokból kitűnik ugyanis, hogy a nagymarha, tehát ökör, tehén, bika és bivaly átlagára 54 koronáról a mai napig 70 koronára emelkedett. Ez egy 30%-os emelkedésnek felel meg. Ezzel szemben a vágott marha eleje 96 koronáról 146 koronára, hátulja 108 koronáról 165 koronára, azaz 53%-kal, az első osztályu leveshus 138 koronáról 191 koronára emelkedett, ami 38%-nak felel meg.

Az utóbbi adat azt is igazolja, hogy a kicsinyben való eladásnál a multban volt nagyobb a közvetítés haszna, mint jelenleg, a nagyban való huseladásnál azonban a multhoz képest ma nagyobb a közvetítés haszna.

Ezekkel a kérdésekkel kellene a városoknak törődni. A fogyasztásnak az élelemmel való ellátásával, még pedig hazai terményekkel való ellátásával, nem pedig politikai agitációval, a városok polgárságának a falu ellen való szervezésével.

Karolják fel a fogyasztási szövetkezeteket s szervezzék magát a fogyasztást arra, hogy szükségletét maga a városi hatóság gondozása nélkül fedezhesse.

Sürgessék a coli agricol intézményét, amely ugyancsak alkalmas arra, hogy a város vezetőinek gondját csökkentse, mert lehetővé teszi, hogy a fogyasztó a termelővel közvetlen összeköttetésbe lépjen, hogy a termelő ezen fogyasztás ellátására kereskedelmileg berendezkedhessen, amidőn a fogyasztó napi szükségletét nemcsak pontosan és jó minőségben kapja meg, de a közvetítés teljes kizárásával.

Követeljük a husfogyasztási adó eltörlését, amely épp a városi lakosság élelmézését drágítja meg, szüntessék meg a friss hus behozatalát gátló intézkedéseket, amelyek ugyancsak a városi közvetítés tultengésének kedveznek. Ha a városok s elsősorban a székesfőváros lehetővé teszi a friss hus behozatalát s illetve azt megkönnyítik, akkor nagyvágók fognak alakulni a vidéken, amelyek husfeleslegüket a fővárosba fogják szállítani, de szervezzen egy nagy husvágót maga a székes-

főváros is a termelők bevonásával, még pedig a magyar termelők bevonásával, nem azzal a célzattal, hogy azon szerb állatok vágattasanak majd le, de azért sem, hogy ez uton Armur-féle husmonopól keletkezzék. A székesfővárosnak van vásárpénztára, már ezen intézmény segítségével is elősegítheti a hussal való ellátást.

Állítsunk fel hatósági mézszárszékeket, mint Makó városa tevé, amelynek segélyével a marhahus kg.-ját 1.50 K.-ról 1.20 K.-ra, a borjúhús kg.-ját 2.40 K.-ról 1.40 K.-ra szállította le.

Általában minden eszközzel oda kell törekednie a székesfővárosnak, hogy az élelmiszerkereskedelmet lehetőleg itt összpontosítsa, mert a város olcsó élelmézését csakis úgy tudja biztosítani, ha az élelmiszerkiviteli kereskedelmet a székesfővárosba cenztralizálja.

A városoknak törődniök kellene vidékük mezőgazdasági viszonyaival is s általában mindent el kellene követniök az őket környező mezőgazdasági termelés fellendítésére.

A székesfőváros az oly nagy trágyaértéket képviselő fővárosi ürületet a Dunába vezeti, ahelyett, hogy modern eljárással azt feldolgozva, vidéke mezőgazdaságának juttatná. Így tekintélyes jövedelemre tenne szert s a termelést is emelné.

A székesfőváros említett szakértekezletén gyakran hangzott el a szó, épp a városatyák részéről, hogy legyünk büszkék a székesfőváros fejlődésére. Igen büszkék is leszünk, nem sajnáljuk az érte hozott áldozatokat akkor, ha erélyes védelmezője lesz annak a mezőgazdasági termelésnek, amely a nemzetnek egy része, ha nem állít fel ellentétet falu és város között s nem szervezi a minden kényelmet élvező városi elemet a falu sárban, elmaradottságban s igénytelenségben élő lakossága ellen, ha nem kacsintgat az idegenbe, hanem boldogulását az ország gazdasági fejlődésében keresi, ha városatyái nem szítanak gyűlöletet hangulatkeltő jelszavakkal a nemzetfentartó gazdasági osztály ellen, ha nem biztatja fel ellenfeleinket és versenytársainkat arra, hogy a már megkötött és tárgyalás alatt lévő kereskedelmi szerződésben biztosított kedvezményeknél többet követeljenek, s ha végül a vezetőség saját tehetetlenségének súlyos következményeit nem akarja egyszerűen a mezőgazdasággal megfizettetni.

Ma már nem lehet többé zsebredugott kézzel nézni a dolgok fejlődését, vagy ha a baj bekövetkezik, szerb élőállat-behozatal követelésével a figyelmet saját mulasztásainkról, saját tehetetlenségünkről elterelni.

A székesfőváros zavartalan élelmezése nagy kérdés, aminek megoldásához nagykaliberű emberekre s nagyszabású intézkedésekre van szükség, amelyeknél a mezőgazdasági körök jóindulatu támogatására is szükség van.

Nem hánytorgatjuk fel itt mi a hálát, amelylyel a magyar ipar, a székesfőváros a magyar mezőgazdaságnak adózik. Soha nem is foghatja reánk bárki is, hogy mi a magyar ipar és a székesfőváros, de különösen az előbbi fejlődése érdekében hozott áldozatokat sajnáltuk volna, pedig sok ment veszendőbe az áldozatul hozott milliókból.

De annyit mégis joggal megkövetelhet a magyar mezőgazdaság, hogy saját hazájában, saját véréne nevedett testvérei ne agyarkodjanak ellene s megrontására ne szövetkezzenek törökkel, tatárral, szerbvel, osztrákkal.

V. A drágulás helyi okai.

Hogy az elmondott általános okokon felül a nálunk tapasztalható drágulásnak vannak helyi okai is, amelyek a mi különleges viszonyainkból folynak, azt nincs okunk tagadni, sőt ha valaki, úgy épp a gazdátársadalom volt az, amely ismételtén reámutatott a mi gazdasági politikánk fonákságaira.

A legfőbb baj, hogy nincs tervszerűség mezőgazdasági politikánkban s hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztése körül kis eszközökkel dolgozunk. Hisz még mezőgazdasági statisztikánk sincs, amelyre egy helyes mezőgazdasági politikát alapítani lehetne. Egy ily statisztika nélkül nincs az a bölcs előrelátással bíró államférfi, aki helyes prognózist tudna megállapítani s aki ez alapon helyes politikai tervezetet alkothatna a jövő teendői tekintetében.

Az ilykép előre nem látott gazdasági bajok meglepetészerűen érnek, csak akkor vesszük észre, mikor már a nyakunkba zudulnak. Vagy normális viszonyok között lehetséges volna-e, hogy takarmány- és gabonatermesztésünk — az abnormalis időjárás daczára — oly nagymértékben visszaessen? Vagy egyáltalán felmerülhetne-e a depekoráció gondolata, ha állatállományunkat kellő apaállatokkal tudnók ellátni, amint azt a törvény bölcsen rendeli, de végrehajtani nem tudjuk s közlegelőinket, melyeken szarvasmarhaállományunk 44%-a legel, jó karba tudnók helyezni és fenntartani. Vagy itt van a sertésvész, amelylyel megfelelő gazdasági intelligencia mellett s illetve ezen intelligencia sugalta óvatosság mellett bizonynyal nagyobb eredménynyel tudnánk megküzdeni. S itt van a szájszél- és körömfájás esete, mint a husdrágaságnak egyik igen súlyos helyi oka, amelyet bizony nagyon könnyen elkerülhettünk volna, ha a román határt jobban ellenőriznők.

Mindezekon a bajokon csakis úgy lehet segíteni, ha a földmívelési miniszternek több anyagi eszköz áll rendelkezésére arra, hogy a mezőgazdasági közigazgatást megvalósítsa, hogy a növényi és állati ellenségek ellen való küzdelmet eredményessé tehesse, hogy a kellő apaállatállomány tartására

közegei útján a községeket kötelezhesse, szegény községeket e célból anyagilag támogathasson, hogy a nép gazdasági oktatását a legszélesebb alapon kifejleszsze s hogy végül az ország keleti határait állatjárványok behurcolása ellen megvédhesse stb. stb.

Igenis, szerveznünk kell a mezőgazdasági termelést és értékesítést s emelnünk a nép általános gazdasági tudását, nehogy csak a jó isten és az időjárás legyen a gazda Magyarországon.

Sajnos, a földmivelésügyi tárca nagyobb dotációjának reménye legalább addig, amíg hadügyünk rohamosan fokozódó igényei kielégítést nem nyernek, teljesülni nem fog, nem különösen akkor, ha ahelyett, hogy az ipar, kereskedelem és a munkáselem s illetve a szociáldemokraták a mezőgazdasági termelés fokozását célzó akció mellé állanak, ellenünk törnek, gyűlölködést szítanak a kereseti osztályok között, amely áldatlan tevékenység a mi kezeinket is kötve tartja azért, hogy nagy küzdelem által elfoglalt pozíciónkat belső ellenség ellen kell megvédeni, sőt magának a kormánynak is a helyzetét Ausztriával szemben rendkívül megnehezíti.

Mert határozhatna az osztrák képviselőház akármit, ha az ott kifejezésre jutó törekvéseknek nem volna visszhangja és támasza nálunk. A magyar merkantilisták és sajnos, nagyiparosaink is a magyar mezőgazdaság ellen irányuló mozgalmukkal teljesen az osztrák érdekeket szolgálják.

És hiába vetik szemünkre, hogy érdekeink védelmében mi is az osztrák gazdákkal szövetkeztünk. Si duo faciunt idem non est idem. Amikor mi kezét fogunk az osztrák gazdákkal, tesszük ezt nemzeti érdekből, a magyar mezőgazdaság jól felfogott érdekében, amelynek sorsa teljesen ki volna szolgáltatva az osztrák nagyipari érdekeknek, ha mi magyar és osztrák gazdák is egymás ellen torzsalkodnánk. S miután Magyarországnak sajnos, nincs mit védenie mást, mint mezőgazdasági termelését s miután e termelési ágat a nagyiparral rendelkező nyugati államok még nálunknál is fokozottabb eréllyel védik, miután a védvamos irányzat erősebb mint valaha s miután ma még vámterületi közösségben vagyunk Ausztriával, két kézzel kell megragadnunk minden alkalmat arra, hogy a magyar mezőgazdaság érdekeit a vámpolitikában érvényesíthessük.

Amidőn azonban a magyar merkantilisták és szociálisták, sőt a magyar ipar képviselői is mindezek dacára az osztrák

merkantilizmus zászlóvivőivel az agrárvámok letörésére szövetkeznek, akkor ezzel a magyar mezőgazdaság megrontására törekcszének, mert a mezőgazdasági vámoknak letörése a magyar mezőgazdaság tönkjével egy jelentőségű.

Amíg tehát a mi internacionális szövetkezésünk célja a nemzeti termelést védeni és fejleszteni, addig az övék a világ-gazdasági szempont, a vörös és arany internacionále szempontja, amely az egész világ mezőgazdasági versenyét a nyakunkra akarja zudítani, hogy ez pusztulást és nyomorúságot hozzon az országra, előbb a mezőgazdaságra, utóbb a többi foglalkozási ágra is.

Hogy mit jelent a mezőgazdaság, hogy micsoda fontos nemzeti és gazdasági érdekek fűződnek e termelési ág prosperitásához, erre vonatkozólag merkantilistáink és szociálistáink érdekes tanulmányokat tehetnének Franciaországban és Olaszországban, ahol a mezőgazdaság, dacára annak, hogy általános választói jog van, dacára annak, hogy a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók száma nem tulnyomó s dacára annak, hogy a kormányhatalmat szociálisták kezelik, mégis a mezőgazdasági termelés a mienkénél sokkalta hatékonyabb vámvédelemben részesül.

Itt van pl. Franciaország, ahol a folyó évben a buza-termesztés 20 millió métermázsával maradt vissza, úgy hogy egy igen jelentékeny buzabehozatalra lesz az ország reáutalva s a szociálista francia kormány a buzavám leszállítására, illetve felfüggesztésére irányuló kívánalmak teljesítését mégis a leghatározottabban visszautasította.

Mindazok a gazdasági bajok, amelyek a mezőgazdasági termelés terén tényleg fennállanak s amelyek a drágulás fokozásához kétségtelenül hozzájárulnak, könnyen elmellőzhetők volnának, ha elleneseink gyűlölködés szítása helyett velünk karöltve igyekeznének az eszközöket előteremteni a mezőgazdasági termelés fokozására. A nyugati államokkal szemben nekünk megvan az az előnyünk, ha ugyan ez előnynek nevezhető, hogy kis eszközökkel termelésünket jelentékenyen fokozhatjuk még s kiviteli fölöslegeink gyarapításával az ország gazdasági boldogulását elősegíthetjük.

Arra kell tehát kérnünk az ország józan elemeit, hogy utasítsák vissza azt a hazárdjátékot, amelyet az OMKE. vezetése alatt a magyar merkantilizmus folytat. Jól tudjuk, hogy a magyar kereskedelmi osztály tulnyomó többsége nem tart velük s hogy az agitációnak csak hangja nagy, de hatalma

éppoly kicsi, mint tudása és lelkiismeretessége. Álljanak mellénk jogos küzdelmünkben, segítsenek az osztrák támadást visszaverni s a mezőgazdasági termelést saját jól felfogott érdekükben is nagygyáfejlesztani.

Nem nehéz munka, nem nehéz feladat ez, mert ha elleneseink annyi szeretettel volnának a mezőgazdaság iránt, mint amennyi gyűlölettel viseltetnek annak művelőivel szemben, akkor már rég nem volna s illetve nem is lett volna nálunk drágaság. Ha azonban gazdasági fejlődésünknek, kül-ellenségeinkkel kezét fogva, folytonosan gáncsot vetnek, akkor nem csoda, ha elmaradunk a nagy világversenyben, ha mezőgazdaságunk termelő ereje s vele együtt egész gazdasági életünk elsorvad.

VI. Mit kívánnak a fogyasztók?

Az egyes államok vámpolitikájuk megalapozásánál vagy a termelés, vagy a fogyasztás érdekeit tartják szem előtt s így vagy a védvám, vagy a szabadkereskedelmi iránynak hódolnak be. Már a védvámokról szóló fejezetben reámutattam azokra az előzményekre és okokra, amelyek Európa államait előbb az ipari, majd a mezőgazdasági termelés védelmére készítették.

A nemzeti munka és termelés védelme lett tehát a jelszó, mert be kellett látni, hogy a legbecsesebb fogyasztási piac a hazai s hogy a legkönnyelműbb s a legvétkesebb pazarlást űzi az a nemzet, amely fogyasztását nem a saját termelésének biztosítja elsősorban, de idegen államok szabad prédájára bocsálja.

Ebből az abszolút szempontból ítélve meg azt a mozgalmat, amelyet a fogyasztás érdekében és a drágaság jelszavával indítanak meg az agrárvámok, elsősorban az állatvámok és élőállat-, illetve friss-husbehozatali tilalom ellen, azt jogosultnak el nem fogadhatjuk.

Ámde tegyük fel, hogy a mi gazdasági viszonyaink megengedik ezt a luxust, hogy fogyasztásunkat odadobjuk idegen termelés prédájául, kutassuk csak, hogy kik is hát azok a fogyasztók Magyarországon, akiknek ez érdekében fekszik, azaz kik képezik tulajdonképp a fogyasztók zömét.

Erre vonatkozólag már megbízható statisztikával rendelkezünk, amennyiben a népszámlálási statisztika a foglalkozásra, keresetre is kiterjed s pontosan, saját bemondás alapján állapítja meg, hogy az egyes kereseti ágban mennyi a kereső s mennyi az eltartott.

Az 1900. évi népszámlálási adatok szerint volt:

	kereső	8·83 millió,	eltartott	10·42 millió
ebből esett mezőgazd.-ra	„	6·05	„	7·11
iparra	„	1·12	„	1·47
kereskedelem és hitel	„	0·22	„	0·33
bányászat, kohászat	„	0·05	„	0·10

A többi hivatalnok, katona, tőkés, napszámos stb.

Százalékokban esett az:

őstermelésre	65.0 %
bányászat, kohászatra	1.9 %
iparra	14.9 %
kereskedelem, hitelre	2.9 %
közlekedésre	2.4 %
közszolgáltatásra és szabad foglalkozásra	3.1 %
házi cselédekre	2.4 %
véderőre	0.9 %
napszámosokra	3.9 %
tőkések, nyugdíjasokra	1.3 %
egyéb ismeretlenre	1.3 %
	<hr/> 100 %

Ha tehát a foglalkozási ágak szerint csoportosítjuk a fogyasztókat, akkor is az a termelési ág kerül tulsúlyba, amely nemcsak a legfontosabb, a legnélkülözhetetlenebb élelmiszereket termeli, de amely az általa termelt értékek tulsúlyával is első helyen áll. A magyar mezőgazdaság növényi anyagokban 5000 millió korona, állatokban s állati termékekben 3000 millió korona értéket termel évenként, amivel szemben az ipari termelés, beleértve az élelmezési ipar is, bő számítás szerint legfeljebb 3000 millió korona értéket képvisel.

Már most a fogyasztás érdekei jelszavával megindított mozgalom vezetői mikép gondolják meggyőzni a fogyasztókat, a többséget mikép akarják magukhoz hódítani, amidőn az ország többsége mégis mi vagyunk, nemcsak mint az ország legnagyobb termelési ága, de mint legnagyobb fogyasztó kontingense is, már pedig a mezőgazdasági fogyasztókat mégis nehéz lesz meggyőzni arról, hogy az agrárvámokra nincs szükség s hogy főként az egész mozgalomban előtérbe tolt huskérdés egyetlen megoldása a külföld versenyének a magyar mezőgazdasági termelésre való reá szabadtítása.

Ez egy kissé kétes sikerű vállalkozás ugyan, különösen azok után, amiket a drágulás általános és helyi okaira vonatkozólag elmondottam, mégis foglalkoznom kell mindazon nagy furfanggal kieszelt ellenvetésekkel, amelyek épp a legérzékenyebb kérdés, a hushiany körül csoportosulnak, mert féltő, hogyha ezen ellenvetések megcáfolását mellőzném, az félreértésekre adhatna okot.

1. Van-e hushiany hazánkban?

Szálljunk szembe először is azzal az állítással, hogy Magyarországon hushiany, sőt husinség van, amelyen csakis rendkívüli eszközökkel lehet segíteni.

Ezzel az állítással szemben elég hivatkoznunk a magyar kereskedelmi forgalomra, amely azt igazolja, hogy Magyarország állatkivitele épp a legutolsó évben érte el tetőpontját. De közös vámterületben állván Ausztriával, vizsgálat tárgyává kell tennünk a vámterület forgalmát is. E tekintetben is teljesen megnyugtató adatokat találunk.

Ausztria és Magyarország szarvasmarha-, baromfi- és tojás-kivitelét 1909 és 1910 első 9 hónapjában egymással szembeállítva, a következő képet nyerjük:

X. Ausztria és Magyarország szarvasmarha-, baromfi- és tojás-kivitele 1909. és 1910. évek első 9 hónapjában:

	1909 db.	1910 db.
Vágóökör	36,845	33,698
Igásökör	9,986	12,898
Tenyészbika	287	1,182
Vágóbika	2,653	629
Tenyész- és haszontehén	13,548	13,898
Vágótehén	2,959	942
Növendékmарha	49,312	17,195
Összesen	115,590	79,942
	db.	db.
Lud élő	527,543	560,524
Kacsa élő	232,963	254,433
Tyuk és csirke élő	2,589,903	3,154,999
Összesen	3,349,409	3,969,956
	métermázsa	métermázsa
Tojás	863,976	893,279

Ezen adatokból nyilvánvaló, hogy nálunk husinségről nem lehet beszélni. Állatkivitelünk ugyan mögötte marad az előző évinek, még pedig épp a novendékmарhánál, ami azt bizonyítja, hogy a novendékmарhát a gazda épp a jobb árak s bő takarmánytermés folytán visszatartja. Az 1909. év szarvas-

marhakivitele a legnagyobb volt eddig azóta, hogy a német magas állatvámok életbeléptek s hogy a szerb állatbehozatal elmaradt. Egyébként a folyó évi állatkivitel semmi tekintetben sem marad mögötte az előző éveknek.

Amely ország állatállománya tehát ily nagy mennyiségeket tud a külföldnek juttatni, ott husinségről, hushiányról beszélni nem szabad.

De ám lássuk magának Budapestnek hussal való ellátását, hogy az miként alakult különösen a szerb állatbehozatal elmaradása óta. Az alábbi „Kimutatás” 10 évre visszamenőleg feltünteti a budapesti vásártérre felhozott magyar és szerb marhaállományt, valamint a fővárosban levágott magyar és szerb állatok számát.

XI. Kimutatás a budapesti marhavásártérre felhozott s a vágóhídon levágott magyar és szerb marhákról:

év	Felhajtott a budapesti marhavásárra darab			A felhajtott marhából Budapesten levágtak			
	magyar	szerb	összesen	magyar	szerb	összesen	%
	m a r h a			darab	darab	darab	
1900	105,957	56,197	162,154	78,056	23,898	101,954	62·87
1901	101,622	45,906	147,528	67,638	29,979	97,617	66·16
1902	108,800	64,685	173,485	70,039	29,110	99,149	57·15
1903	97,326	85,013	182,339	70,183	29,216	99,399	54·52
1904	105,345	63,464	168,809	76,544	23 005	99,549	58·97
1905	91,839	71,664	163,503	62,190	24,579	86,769	53·07
1906	105,346	9,528	114,874	68,900	6,249	75,149	65·47
1807	107,848	—	107,848	73,268	—	73,268	67·58
1908	123,416	—	123,416	79,722	—	79,722	64·60
1909	165,654	—	165,654	84,413	—	84 413	51·00

Ezen adatokból kitűnik, hogy a fővárosban a felhajtott szerb marhának 30—50%-a került csak levágásra, míg a többi Bécsbe és a vidékre ment, de kitűnik az a fontos körülmény is, hogy a szerb marha elmaradásával a budapesti marhavásár felhajtása csak átmenetileg csökkent s már a múlt évben elérte az 1904. és 1905-ik évi felhajtást s kitűnik az is, hogy a szerb marha elmaradása óta a vásárra felhajtott marhákból Budapesten 1907. évben 67·85, 1908-ban 64·60, 1909-ben pedig 51%-ot vágtak le, azaz épp annyit átlagosan, mint a szerb marhabehozatal idején, sőt 1909-ben az elmúlt 10 éves ciklus alatt viszonylag a legkevesebbet.

Az 1910-ik évben pedig 140,000 darab szarvasmarha fog december hó végéig felhajtani, ha a még hátralevő három vásár felhajtását a novemberi felhajtással egyenlőnek vesszük. Tekintve azon körülményt, hogy a felhajtásból az előző évben 84,413 darab került levágásra, nyilvánvaló, hogy a magyar állattenyésztés bőségesen gondoskodott ez évben is Budapest székesfőváros hussal való ellátásáról.

Egyébként maga a székesfőváros az általa közreadott statisztikai adatok között kimutatja, hogy a főváros huszfogyasztása csak átmenetileg csökkent az 1905., 1906., 1907-ik években, tehát csökkent a huszfogyasztás már akkor, amidőn 1905-ben Budapestre nem kevesebb mint 71,664 drb. szerb marha hajtattott fel. Ezen adatok szerint volt Budapest huszfogyasztása összesen és fejenként kilogramm:

	összesen	fejenként
	kilogramm	
1900. évben	40.013,121	67·4
1901. "	49.060,249	65·9
1902. "	48.615,414	64·5
1903. "	47.475,146	62·2
1904. "	47.294,065	61·2
1905. "	46.631,707	59·6
1906. "	44.432,281	56·2
1907. "	45.588,192	56·8
1908. "	50.380,955	62·2
1909. "	55.172,434	67·2

A magyar állattenyésztés tehát a szerb állatbehozatal nélkül is el tudja látni Budapest székesfőváros fogyasztását s hogy a fejenkénti huszfogyasztás már a szerb állatbehozatal utolsó évében, amidőn a szerb állatbehozatal egyike a legnagyobbaknak volt, csökkent, ez csak azt bizonyítja, hogy nemcsak a felhajtás nagysága, nemcsak az árak magassága döntő a fogyasztás mérvénél, de főként a kereseti viszonyok, a jövedelem gyarapodása.

Hogy a vidéki városok helyzete még kevésbé ad panaszra vagy aggodalomra okot, mint a székesfővárosé a hussal való ellátás szempontjából, azt nemcsak a „Köztelek” husárjegyzései igazolják, de talán az a körülmény is, hogy a vidéki városok a múltban tulnyomó részben kizárólag a magyar állattenyésztésre voltak utalva s oda szerb állat nem igen került.

Végzetes angломániában szenvedő közzgazdáinknak pedig,

akik folyton az angol husfogyasztás nagyságát hánytorgatják, csak azt felelhetjük, hogyha Magyarország ugyanazzal az iparral, ugyanazzal a kereskedelemmel bírna, mint Anglia, akkor lehetne párhuzamokat vonni. Mai helyzetünkben azonban ez úgy néz ki, mint mikor valaki a falusi grajzleros konyháját valamelyik Rothschildéval hasonlítja össze.

Egyébként, hogy Budapest székesfőváros az ő 67.2 kg. fejenkénti fogyasztásával nem marad mögötte Angliának, erre vonatkozólag a Weddel & Co. londoni husbeviteli cég évi jelentése alapján közölhetem, hogy Anglia husfogyasztása fejenként volt 1909-ben 27.11 kg. marhahus, 13.10 kg. ürü- és bányahus. Ha ehhez még a sertés- és baromfi- s vadfogyasztást hozzákombináljuk, amely együttvéve nem haladhatta meg a marhahusfogyasztást, akkor is legfeljebb Budapest fogyasztásával egyenlő mennyiség jön ki, de csak tulságos optimisztikus számítással.

Hogy a husevés mértéke egyébként nem abszolút bizonyítéka valamely nemzet gazdasági és intellektuális erejének, bizonyítja az a körülmény, hogy Ázsia lakóinak tulnyomó része rizs-, tehát növényevő s a kis Japán mégis oly pozíciót vivott ki magának a Keleten, mely alighanem a husevő Anglia hatalmának lenyugtát jelenti a Keleten.

2. Veszélyeztetve van-e állatállományunk hustermelő képessége?

A másik ellenvetése az ellentábornak, hogy igaz ugyan, hogy ma a magyar állattenyésztés ellátja Ausztriát, ellátja a külföldet s ellátja a magyar fogyasztást, ámde oly mértékben vétetik igénybe, hogy teljesen jogosult az aggodalom, miszerint a magyar állattenyésztés a fokozódó igényeknek megfelelni nem tud s immár tőkét fogyasztja.

Ezen állítás igazolásául a közfogyasztás és kivitel adatainak egybevetéséből megállapítják, hogy ma az 1895-ik évhez viszonyítva 56%-kal nagyobb mennyiséget von el a belföldi közfogyasztás és a kivitel Magyarország állatlétszámából. Ez abszolút számokban kifejezve annyit jelent, hogy 1895. évben 1.342,465 drb., 1909. évben 2.099,631 drb. szarvasmarha került belföldi közfogyasztásra és kivitelre.

Ha a részleteket tekintjük, úgy azt találjuk, hogy úgy a közfogyasztás, mint a kivitel emelkedett, sőt a közfogyasztás határozottan nagyobb arányu emelkedést mutat, mint a kivitel. Érdekes jelenség, hogy az 1909-ik évben — az egy 1904-ik évet kivéve — 1895. év óta a legtöbb állatot vittük ki.

Az 1904. évi kivitel is azonban csak 21,000 darabbal nagyobb, holott akkor e kivitellel szemben állott a szerb élőállatbehozatal. Azt lehet tehát mondani, hogy az 1909. év állatkivitele eddig a legnagyobb volt.

Az 1895. és 1909. év fenti adatainak szembeállítása a felületes szemléltetőre bizonynyal hatással van. Ha azonban az 1909-ik év közfogyasztását és kivitelét részleteiben vizsgáljuk, akkor a hirtelen emelkedést, mely csakis 1909-ben következett be, nem fogjuk feltűnőnek találni. 1907. évben a közfogyasztás és kivitel még csak 1.282,803 drb. volt, 1908. évben már felszökött 1.650,643 darabra, míg 1909. évben az emelkedés meghaladja a 400,000 darabot.

Az 1908. és 1909-ik év fogyasztásának és kivitelének ezen hirtelen emelkedése a takarmányhiánynak a következménye. Különösen a borjuállomány tizedeltetett meg erősen, amennyiben az 1909-ik évben 779,000 drb. került közfogyasztásra és kivitelre az 1895-ik év 495,000 darabjával szemben. Jelentékenyen emelkedett azonban a tehén közfogyasztása és kivitele is, az elmúlt 15 év alatt 55%-kal s növekedett a növendékállatkivitel és fogyasztás is nem kevesebb mint 109%-kal. Ez utóbbi ugyancsak a takarmányhiány és az olaszországi nagy kivitel következménye, az előbbi azonban a tenyésztésben beállott változásnak, amely abban csucsosodik ki, hogy ma már a gazda s különösen a kisbirtokos nem ökröt, hanem üszőt nevel, aminek következményeképp az üsző- és tehénállomány — amint azt az állatszámlelési adatok igazolják — nagy arányokban növekedik.

Bár korántsem örömdetes jelenség a növendékállat- és borjukivitel és vágatás s ha ez az eddigi arányokban továbbra tartana, nem lehetne korlátozó intézkedések elől sem elzárkózni, ámde megszűnévén a takarmányhiány, állatállományunk nagy reprodukív erejével játszva pótolhatja a tenyésztésben esetleg beállott hiányokat s teljes mértékben elláthatja a fokozódó fogyasztást is.

Ezen állítás komolyságáról könnyen meggyőződhetünk, ha a magyar anyaország XII. és XIII. szám alatti táblázatokban feltüntetett állatállományában beállott két tenyésztési irányváltoztatást megállapítjuk. Az egyik irányváltoztatás, hogy a magyar faj tenyésztése helyett a több és jobb húst és több tejet szolgáltatató s gyorsabban fejlődő tarka marhára tértünk át s hogy ökronevelés helyett a kiscgazda az üszőnevelésre adta magát, miáltal tehénállományunk évről-évre jelentékenyen gyarapodik.

Ezen két körülmény, hogy a nagyobb reprodukcióval bíró nyugati marhaállomány az elmúlt 15 év alatt 2.000.000 darabbal emelkedett, hogy a szarvasmarhatenyésztés alapját képező tehénállomány ugyanezen idő alatt 800.000 darabbal emelkedett, két oly súlyos körülmény, amely feltétlen biztonságot nyújt a tekintetben, hogy a magyar állattenyésztés, illetve szarvasmarhatenyésztés, minden a vele szemben támadható igényeknek meg fog tudni felelni.

Sertésállományunk is az 1895. évet követő visszaesés után bár lassu, de örvedetes fejlődést mutat, de itt is a nyugati fajta tenyésztésére való áttéréssel sertésállományunk husszolgáltató képességét igen jelentékeny arányokban lehet fejleszteni.

Az a pillanatnyi drágulás, amely most jelentkezik, épp annak a következménye, hogy a gazda visszatartja a jószágát, mert annak tenyésztése és nevelése kifizetődik, hogy másrészt a gazda a vásárokon maga is vásárlóként lépett fel, mert bőséges takarmánytermését ilyképp hasznosítani akarja.

XII. A magyar anyaország állatállománya:

Év	Szarvasmarha				Juh	Kecske	Sertés
	összesen	ebből magyar fajta	nem magyar fajta	bivaly			
	darab	darab	darab	darab			
1884	4.879,038	—	—	—	10.594,831	270,192	4.803,639
1895	5.829,018	3.756,221	1.940,219	132,578	7.526,686	286,385	6.443,573
1905	5.534,057	2.201,319	3.170,380	162,318	6.698,963	230,114	4.287,511
1907	5.952,929	2.105,242	3.681,277	166,410	7.549,336	266,301	4.868,928
1909	6.239,864	2.106,596	3.951,180	182,138	7.356,565	263,535	4.790,379

XIII. A magyar anyaország szarvasmarhaállománya kor és nem szerint:

Év	Bika	Tehén	Ökör	Növendék és borjú	Szarvasmarha mindösszesen
	darab	darab	darab	darab	darab
1884	34,283	1.806,177	1.005,118	2.033,460	5.879,038
1895	29,473	1.872,148	991,805	2.935,592	5.829,018
1905	41,975	2.372,930	1.025,801	2.093,130	5.533,836
1906	44,708	2.397,498	1.088,929	2.093,152	5.624,285
1907	49,140	2.492,284	1.137,809	2.273,896	5.952,929
1908	54,198	2.668,862	1.181,086	2.542,531	6.446,877
1909	51,508	2.688,405	1.124,618	2.375,333	6.239,864

3. Budapest állat- és husárai.

A további ellenvetés, hogy csak nálunk s illetve főleg Budapesten vannak magas husárok, amin csakis a szerb élőállat korlátlan behozatalával lehet segíteni. Azon statisztikai adatok, amelyek Magyarország és a vámterület állatkivitelét tüntették fel, eléggé igazolják ezen állítás abszurditását. Elképzelhető-e kivitel olyan helyről, ahol az árak magasabbak, mint ott, ahova a kivitel irányul? Ez egy gazdasági lehetetlenség.

Minket egyébként elsősorban Németország és Svájc állatai érdekelnek, ahová kivitelünk van. Az elmúlt 10 év vágóállat- és husárait Berlinben s a vágóállatárakat Budapesten feltüntető XIV. számú kimutatásból megállapítható, hogy a vágóállatárak között Berlin és Budapesten a különbség körülbelül mindig ugyanaz volt. Az összehasonlítás alapjául elsőosztályú marhát és husárukat kellett venni, mert Németországba gravitáló állatkivitelünk csakis a legelső minőségű állatokra szorítkozik.

A november hó 23-án Berlinben megtartott vágóállatvásáron pedig a legelső minőségű vágóökök ára élősulyban métermázsánként átlag 113 korona, Budapesten december hó 1-én elsőrendű tarka hizott ökör ára élősulyban átlag 87 korona volt métermázsánként, ami annyit jelent, hogy ezen árkülönbözöt mellett a Németországba való kivitel még mindig lehetséges, hogy így az az állítás, mintha nálunk a vágóállatárak magasabbak volnának, mint a velünk szoros összeköttetésben lévő külföldön, meg nem áll.

A svájci állatárak az osztrák kormány szaktudósítójának adatai szerint az 1910. év harmadik negyedében 100 kg. élősulyt és hét főpiacot véve alapul, átlag 111 koronát tettek ki. Ha tehát a svájci átlagárakat vesszük alapul, ezen összehasonlításból is kitűnik, hogy Budapestről még ma is lehet Svájcba hizóállatokat kivinni, sőt — bár el kell ismerni — amint erre már a tultengő közvetítésnél rámutattam, hogy Budapesten a kicsiben való elárusításnál a husárok aránytalanul magasabbak, korántsem magasabbak azonban, mint a külföldön, talán az egy Párist kivéve, amelynek hussal való ellátása a legkitűnőbbben van szervezve.

A budapesti husfogyasztás főanyagát képező középminőségű magyar ökör, továbbá az első és másodosztályú marha-hus havi és évi átlagárait s a berlini vágó árat és husárakat az elmúlt 10 évre vonatkozólag feltüntető XV—XVII.

számu kimutatásokból megállapítható, hogy egyrészt a mi husáraink, különösen épp a legutolsó időben sokkalta csekélyebbek, mint pl. a berlini árak, de megállapítható az a tény is, hogy volt már a maihoz hasonló husdrágulás, anélkül, hogy e drágulás nagyobb port vert volna fel.

Igaz, hogy volt egy drágasági ankét akkor is a pénzügy-minisztériumban, mielőtt azonban ezen ankét határozatainak végrehajtására került volna a sor, az állat- és husárak annyira csökkentek, hogy a drágaság kérdése aktualitását teljesen elveszítette. Ez a drágulás akkor körülbelül egy évig tartott, 1906 júniusától 1907 októberéig.

Körülbelül ugyanígy leszünk ma is, sőt a jelenlegi drágulást még mulóbb jelenségnek tartjuk s több mint bizonyos, hogy már a jövő év meghozza az enyhülést.

Erről az enyhülésről egyébként máris beszámolhatunk nemcsak a budapesti piacon, ahol az árak december 1-én 4—6 koronával, december 8-án 2—4 koronával visszamentek, de ugyanezt olvassuk a kopenhágai és bécsi vásárjelentésekben, enyhülés van Londonban, Chikagóban s csak egyetlen piacon van emelkedés, a párisin.

A legutolsó jegyzések különben az alábbi érdekes képet mutatják:

Külföldi piacok marhaárai 50 kg. élősúly után.

		I. oszt.	Átlag.	
Kopenhága,	decz. 1.	64·32—67·00	65·66	korona
Wien,	nov. 28. (magyar)	49·00—59·00	54·00	"
Páris,	nov. 28.	66·50—85·50	76·00	"
London,	nov. 28.	74·50—82·70	83·60	"
Chikagó,	nov. 26.	35·32	35·32	"
Berlin,	decz. 3.	54·00—57·60	55·80	"
Belgrád,	decz. 9.	24·00—28·00	26·00	"
Budapest,	decz. 8. (magyar)	38—43	40·50	"
Budapest	decz. 8. (II. rendű)	34—37	35·50	"

A legfőbb kiviteli és fogyasztási piacok között tehát Budapest árai majdnem az utolsó helyre szorúlnak s az irányzat a leglányhább valamennyi piac között.

Ezen adatokból tehát megállapítható, hogy közel és távol, velünk összeköttetésben lévő és indifferens piacokon a marha

ára mindenütt, az egy Chikagót és Belgrádot kivéve magasabbak. A belgrádi árakhoz 9·40 K. vámot, 5 K. szállítási díjat, állategészségügyi kezelést s a szállítási veszteséget kell hozzá számítani, amikor a budapesti áraknál magasabb nivót, de a magyar hussal nem egyenlő minőséget nyerünk.

Hogy azonban a chikagói alacsonyabb marhaárak dacára az élelmiszerek a tőle 1000 kilométerre fekvő New-Yorkban ma mégis mily magasak, arról szolgáljanak tájékoztatóul az alábbi adatok:

Ürűhus	2·78 K. kg.-ként.
Borjúhus és szalonna	3.— " "
Marha- és sertéshus:	1·68 " "
Vaj	5·47 " "
Kenyér	0·80 " "
Burgonya	11·18 " q-ként
Tej	0·48 " literenkint.

Azt hiszem, hogy a mi felesleges közvetítéssel is megdrágított élelmiszereink legtöbbje messze mögötte marad a New-Yorkiaknak.

XV. Az első osztályú leveshus havi és évi átlagára a budapesti vásároknakban kicsinyben kg.-ként fillérekben:

Év	Janár	Február	Márcz.	Április	Május	Június	Július	Auguszt.	Szept.	Október	Novemb.	Decz.	Évi átlag	Öt éves átlag	
1901	144·5	145·3	144·5	144·6	146·0	146·1	146·3	144·4	145·3	144·3	144·0	144·0	144·9	155·0	
1902	144·5	144·3	145·3	145·0	144·9	144·7	144·8	143·6	146·1	147·0	145·6	145·9	145·1		
1903	145·9	145·7	145·7	145·8	145·3	145·5	144·9	145·3	146·0	144·8	145·6	145·1	145·4		
1904	150·7	154·9	157·5	163·7	171·6	173·4	173·2	166·2	162·2	166·2	162·3	161·7	165·2		
1905	161·7	166·9	172·3	176·4	176·3	178·3	180·0	179·4	179·6	177·7	177·7	177·7	175·4		
1906	164·8	167·1	166·9	166·8	167·2	168·3	168·0	183·4	184·1	185·4	187·0	187·1	174·7		
1907	188·0	—	183·4	186·2	185·5	185·7	183·0	185·7	187·1	186·8	183·9	176·1	185·4		
1908	174·4	172·3	166·4	161·1	162·4	165·4	165·2	163·4	159·9	159·1	158·3	159·1	163·9		171·3
1909	159·6	159·4	159·1	158·8	158·3	160·2	160·5	160·5	161·4	162·1	164·4	165·4	160·8		
1910	165·1	164·5	163·4	163·8	165·8	169·4	171·0	179·0	186·0	191·0	—	—	171·9		

XVI. A másodosztályú leveshus havi és évi átlagára a budapesti vásárcsarnokban kicsinyben kg.-ként fillérekben:

Év	Január	Február	Márcz.	Április	Május	Junius	Julius	Auguszt.	Szept.	Október	Novemb.	Decz.	Évi átlag	Öt éves átlag	
	1901	132·9	132·6	134·2	133·6	131·4	131·4	130·4	128·6	130·6	130·6	127·0	127·3		130·9
1902	128·0	131·1	131·1	130·9	130·7	131·1	128·9	129·6	129·6	130·0	128·8	128·6	129·9		
1903	128·5	129·1	129·1	129·6	128·5	130·8	131·7	130·9	134·9	135·7	135·9	133·3	131·5		
1904	143·5	138·4	139·1	143·2	149·6	149·3	147·7	143·7	140·6	140·5	140·5	140·2	143·0		
1905	140·2	142·5	146·4	149·7	152·9	156·3	157·0	157·1	157·7	157·7	158·5	159·7	152·9		
1906	161·3	162·8	162·6	162·6	162·2	162·2	162·5	174·0	174·5	177·9	178·5	179·1	168·4		
1907	179·5	—	179·	176·8	176·0	175·7	174·3	176·3	176·2	176·5	176·1	164·2	175·5		
1908	165·6	161·6	154·1	151·1	151·6	158·2	148·4	147·8	144·8	144·5	143·3	147·2	151·1	160·0	
1909	143·1	145·5	146·6	147·2	146·3	150·0	149·5	149·9	150·6	150·7	149·3	148·3	141·4		
1910	148·5	148·1	147·5	146·6	151·1	155·5	157·0	166·0	172·0	177·0	—	—	156·9		

XVII. Középmínőségű magyar ökör havi és évi átlagára a budapesti marhavasáron:

Év	Január	Február	Március	Április	Május	Junius	Julius	Auguszt.	Szept.	Október	Novemb.	Decz.	Évi átlag	Öt éves átlag	
	1901	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		56·50
1902	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58·64		
1903	60·	61·50	60·	61·	65·25	63·75	65·50	65·50	66·	64·	64·	63·04	62·16		
1904	64·75	64·	64·50	67·25	69·50	67·50	66·	63·50	66·	64·87	64·75	65·50	65·68		
1905	65·50	67·75	67·	67·	69·	68·	70·50	71·50	73·50	73·50	72·	73·50	69·89		
1906	70·	68·50	69·50	69·	68·	74·	73·50	78·50	78·50	80·50	80·	81·	74·25		
1907	74·80	—	69·10	68·60	68·85	71·	72·65	75·	75·	72·85	69·75	67·10	65·39		
1908	64·20	65·	65·70	65·10	64·20	63·50	61·20	64·10	64·	64·60	61·	60·85	63·60	66·60	
1909	58·25	59·50	58·70	58·65	58·	60·60	62·	66·	66·70	69·50	68·25	65·60	62·64		
1910	61·25	61·	63·	63·	66·88	69·40	71·	72·	74·	—	—	—	67·62		

XVIII. Vágóállat- és husárak Berlinben s vágóállatok Budapestén 1900—1909-ben:

Év	Legelső minőségű hizott ökör ára élőszuliban		Legelső minőségű hizott ökör ára vágószuliban q korona	I. minőségű melle hus ára nagyban q korona	I. minőségű melle hus ára kicsiben q korona
	Budapestén	Berlinben			
1900	—	88·3	155·1	141·2	150·2
1901	64·5	87·2	153·1	141·3	153·6
1902	67·	89·9	157·8	141·3	16·8
1903	68·	95·	166·7	145·6	163·2
1904	73·	96·4	169·6	146·5	165·6
1905	81·	99·6	176·5	152·2	175·2
1906	83·	107·9	189·4	160·9	184·8
1907	87·5	109·7	192·5	169·1	187·2
1908	81·	105·1	184·4	167·4	184·8
1909	82·5	101·4	178·	167·9	187·2

XIX. Az állatállomány megoszlása az egyes birtokkategóriák között 1895-ben:

A gazdaságok nagysága	Szarvasmarha	Ló	Sertés	Juh	Baromfi
1 holdon alul szántóföld nélkül	1·74	2·18	4·30	0·78	6·56
1 holdon alul szántófölddel	1·99	1·71	3·91	0·82	5·29
1—5 holdig	13·33	10·75	14·57	5·79	19·27
5—10 holdig	18·39	17·63	14·56	8·66	17·52
10—20 holdig	22·04	25·69	18·69	13·78	19·95
20—50 holdig	16·78	23·34	16·63	15·10	16·94
50—100 holdig	4·59	6·40	4·84	4·71	5·26
100—200 holdig	2·42	2·48	2·10	2·59	2·29
200—500 holdig	3·26	2·21	2·75	4·60	2·
500—1000 holdig	3·45	1·95	3·48	6·99	1·47
1000 holdon felül	11·51	5·66	14·23	36·23	3·45
Összesen	100·	100·	100·	100·	100·
50 holdig	74·77	81·30	72·66	44·88	35·53
50—100 holdig	4·59	6·40	4·84	4·71	5·26
100—500 holdig	5·68	4·69	4·85	7·19	4·29
500—1000 holdig	3·45	1·95	3·42	6·99	1·47
1000 holdon felül	11·51	5·66	14·23	36·23	3·45

A fenti budapesti piacra vonatkozó adatok egybevetéséből még további érdekes tényt állapíthatunk meg. A középmínőségű magyar ökör évi átlagára 1901—1905-ben 62·16 korona, 1906—1910-ben 66·60 korona volt, az emelkedés 7%.

Ugyanezen idő alatt az elsőosztályú leveshus évi átlagára az első öt éves időszakban 155 korona, a második öt éves időszakban 171·3 korona volt, az emelkedés 10·6%. Végül a másodosztályú leveshus volt az első öt éves időszakban 137·6 korona,

a második öt éves időszakban 160 korona métermázsánként, azaz a százalékos emelkedés 16·2. Azaz a husarak aránytalanul nagymértékben emelkedtek, épp a tömegfogyasztás tárgyát képező másodosztályú leveshusnál, ami egyedül és kizárólag a tultengő közvetítésnek tudható be s amin mi gazdák nem segíthetünk, csakis maga az ebben érdekelt székesfőváros hatósága s illetve fogyasztóközönsége.

4. Az agrárvám a nagybirtok érdeke.

Az ellentábor legsúlyosabb argumentuma, hogy az agrárvámok fenntartása kizárólag a nagybirtok érdeke. Sőt, amint már a jelen fejtegetések során ismételtén kifejezésre juttattam, a drágulás jegyében nálunk megindult mozgalom főleg ebből a tételből indult ki s állandóan ezen tételt variálja a legkülönbözőbb formákban, minden egyes megnyilatkozásakor.

Mielőtt ezen állítás tarthatatlanságát a magyar viszonyokra való alkalmazásánál is beigazolnám, miután e tantétel a merkantilizmus és a szocializmus részéről, sőt sajnos a mi nagyiparosaink részéről is általános érvényű igazságként állítatik elének, nem lesz érdektelen, ha egy tipikus kisbirtokos államot veszünk alapul, ahol tehát jobbra más sincs, mint kisbirtok.

Egy ilyen állam a kis Svájc, amelynek mezőgazdasága, lehet mondani, a legmagasabb fokon áll. Ott is mozgalom indult ki a fogyasztók köréből — ahol pedig azok nagyobbik részét nem a mezőgazdasággal foglalkozók képezik, — hogy tekintettel a magas husárra, a védvámok szállíttassanak le.

Ezen mozgalommal szemben szükségét látta az ottani parasztszövetség, hogy különösen abból a szempontból tanulmányozza a hűskérdést s az állatvámokat, vajjon ezen utóbbiak a birtokos osztály melyik kategóriájának szolgálnak leginkább javára. Ezen nagyszabású s az egész országra kiterjedő tanulmányok és kutatások eredménye számokban kifejezve a következő:

alapul véve, hogy az egyes gazdasági kategóriák által vásárolt és eladott összes állat és hus összértéke egyenlő százzal, akkor az eladás és vásárlás aránya az egyes birtokkategóriáknál a következő:

	Eseti százalék a vásárlásra az eladásra	
a kisparasztbirtokosnál	29	71
a kisközépparasztbirtokosnál	34	66
a középparasztbirtokosnál	31	69
a nagyközépparasztbirtokosnál	35	65
a nagyparasztbirtokosnál	39	61

Ezen nagy fáradsággal és lelkiismeretességgel egybegyűjtött adatokból tehát világosan megállapítható az a kétségtelen tény, hogy az állattenyésztésnél, mint jövedelmi forrásnál a legnagyobb mértékben a kisbirtokososztály van érdekelve, sőt, hogy mennél kisebb az egyes birtokkategória, érdekeltsege az állatvámoknál s ilyképp az állattenyésztésből eredő jövedelemnél annál nagyobb.

Ezen adatok döntő bizonyítékul szolgáltak s a szövetség-tanács az állatvámok leszállítására irányuló törekvést visszautasította azon indokkal, hogy a vámtarifa, amelyet körülbelül 100,000 szavazattöbbséggel fogadott el a köztársaság, egy kompromisszum eredménye és egy egységes egészet képez, amely az összes termelési ágakat egyenlően védi, úgy hogy meg nem engedhető, hogy az egyik termelési ág a védelemtől megfosztassék s így míg a másik a vámvédelem minden előnyét élvezné, ez, tehát ez esetben a mezőgazdaság, annak minden terhét viselje.

Svájc ezen adatai annál érdekesebbek, mert köztudomásu, hogy ott a Grossbauer, a nagyparasztbirtokos, a mi kisközépbirtokosunkkal egyenlő kategória s így tehát már ezen adatok abszolút igazságát a mi viszonyainkra vonatkoztatva is, megállapítható, hogy épp az állatvámok fenntartása elsősorban a kisbirtok érdeke.

Amde, aki Magyarország birtokmegoszlását nem ismeri, ezen abszolút igazsággal szembeállíthatná azt az ellenvetést, hogy ez csak abban az esetben áll meg, ha az állatállománynak tulnyomó része tényleg a kisbirtokososztály kezében is van. Ha ebből az egyoldalú felfogásból indulunk ki s vizsgáljuk a magyar állattenyésztési viszonyokat, akkor is az 1895-iki mezőgazdasági felvétel alapján az állatállománynak az egyes birtokkategóriák között való megoszlása tekintetében, amint azt az erre vonatkozó XVIII. számú táblázat feltünteti, minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy az állattenyésztés jövedelmezőségénél tulnyomó részben a kisbirtok van érdekelve. Kivételt csak a juhtenyésztés képez, amelyet e tenyésztés természete a nagybirtokhoz utalt, amelynek egyébként hasznavehetetlen legelőit a juhtenyésztéssel jövedelmezteti.

De nem is lehet ez másként, ha ugyancsak a mezőgazdasági statisztikai felvétel alapján az egyes birtokkategóriákra eső szántóföldterületet vesszük figyelembe. A szántóföldből a kis- és törpebirtokra 61% esik, 100-tól 1000-ig 16% s az 1000 holdon felüliekre 23%. A törpe- és kisbirtok tulsúlya még fel-

tünőbb, ha a szántó föld, kert, rét és szőlő megoszlását vesszük figyelembe, amely művelési ágak által elfoglalt földterület 66%-a esett a törpe- és kisgazdaságokra.

Ezek az adatok az 1895. évi állapotot tüntetik fel. Senki sem vonhatja azonban kétségbe, hogy a parcellázások a szántó földterületből a nagybirtokra eső 23%-ot erősen csökkentették s abból a 2·3 millió hektár területből, amelyet az 1895-ik évi mezőgazdasági statisztikai felvétel a nagybirtokosok kezében talált, legalább 30% már a kisbirtokosok kezén van, úgy hogy a kis- és törpebirtokosok az állattenyésztés jövedelmezőségéhez fűződő érdeke ma sokkalta nagyobb, mint volt 15 évvel ezelőtt.

Nem szabad szem elől téveszteni egyébként azt a körülményt sem, hogy az 1895. évi felvétel nem birtokkategóriákat vett fel, de gazdaságokat, nem a tulajdonost, de a birtok kezelőjét, illetve a gazdasági üzem vezetőjét vette figyelembe s így a bérletek révén igen sok közgazdaság nagygazdasággá tömörült, úgy hogy a kisbirtok és a nagybirtok érdekeltsége az állattenyésztésben még a jelzetnél is kedvezőtlenebb képet mutat a nagybirtok szempontjából.

Egyébként közismert dolog, hogy a nagybirtok legfeljebb pepiner-tenyésztéssel foglalkozik, a tömegtenyésztés a kisbirtok kezében van. A nagybirtok túlnyomó része igáserősükségletét és főleg pedig a hizóanyag szükségletét a piacon szerzi be, amely piac anyagát a kisbirtokososztály szolgáltatja.

Elég e tekintetben magukra az országos állatvásárokról rámutatni. Aki ismeri ez országos állatvásárok képét, az sohasem fogja azt a könnyelmű állítást megkoczkáztatni, hogy az állattenyésztés jövedelmezőségének biztosítása a nagybirtok érdeke s illetve, hogy kizárólag a nagybirtok érdeke s hogy annak a kisbirtokos hasznát nem látja, mert ez országos vásárok anyagának legalább 95%-át a kis- és törpebirtokos, sőt a gazdasági cselédség s az állattartó zsellérség szolgáltatja, míg a vevők a nagybérők és nagybirtokosok megbízottai soraiból kerülnek ki főként.

Azon állítás abszurditását egyébként, hogy az állattenyésztés jövedelmezőségében csak a nagybirtokos van érdekelve, már maguk ellenfeleink is belátták, vagy legalább egyrészük belátta, az, amely nem akar mindenből és mindenáron fegyvert kovácsolni a nagybirtokososztály ellen. Ellenfeleinknek ez a része elfogadja az állatvédvámok s általában a külföldi állatbehozatal ellen való védekezésnek a helyességét, de a gabonavámok

mindamellét véleményük szerint kizárólag a nagybirtok érdekét szolgálják.

A fentebb az 1895-ik évi mezőgazdasági statisztikai felvétel alapján felsorolt s az egyes gazdasági megoszlásra vonatkozó adatok fényesen igazolják ezen állítás abszurditását is. Látjuk ezen adatokból, hogy mezőgazdasági művelés alatti földterületünk legértékesebb részének 66%-a volt a törpe- és kisbirtokos kezében s hogy e százalék az elmúlt 15 év alatt legalább is 80-ra emelkedett. Ez a 80% látja el Magyarország és Ausztria gabonafogyasztásának zömét, e 80% jövedelmét gyarapítja az a vámvédelem, amelyet a gabonatermesztés élvez. Nemcsak a kis- és törpebirtokos, de a cseléd és főleg az aratómunkások is érdekelve vannak a gabonaárak alakulásánál, amit legjobban merkantilistáinknak és legifjabb közgazdáinknak az a része tudhatna, akiket a falusi kocsmák füstjéből és pálinkagőzéből jó sorsuk juttatott mai szerepkörükhöz.

Vagy a cseléd, de főleg az aratómunkás nem e konvenziójával, illetve aratóbérével rója le pálinkatartozását a kocsmában s vajjon nem-e érdeke, hogy ezen lerovásnál az általa beszolgáltatott termés, amelynek mennyisége máról-holnapra nem igen változik, magasabb áron számoltassék el? Egyáltalán igen helyesen jegyezte meg a múlt hóban Bécsben tartott értekezlet szónoka, hogyha a merkantilisták kétségbe vonják azt, hogy a kisbirtokososztály a gabonavámoknál érdekelve van, tulajdonképpen honnan kerül elő az a rengeteg gabonamennyiség, amelyből a vámterület fogyasztási szükségletét fedezi s tulajdonképp miből is él, vásárol ruhát, ekét, szerszámot, konyhára valót stb., miből rakja felre a takarékpénztárak betéteit gyarapító milliókat, miből vásárolja drága pénzen a földet, miből fizeti a nagy közterheket stb., stb. az a kis- és törpebirtokos, ha sem gabonát, sem állatot el nem ad.

5. Az élőállatbehozatal kérdése.

A legcsattanósabb érve azonban ellenfeleinknek az, amidőn azzal akarnak sarokba szorítani, hogy elismerik a védvám szükségességét állattenyésztésünk fellendülése s állattenyésztő gazdáink érdekében. Ámde ez a vámvédelem nem fokozódhatik behozatali tilalommal, másrészt semmi veszedelme sincs annak, hogy a keleti államoknak engedélyezett kontingens ne csak hus alakjában, hanem élőállat alakjában bocsájtassék be.

Ma már állításuk szerint az élőállatbehozatalnál az eset-

leges vész behurczolását oly gondos és pontos egészségügyi intézkedésekkel tudjuk meggátolni, hogy itt vész behurczolásáról többé szó sem lehet, de még ha ennek lehetősége nincs is teljesen kizárva — amint azt épp a jelenlegi helyzet igazolja — hasonló veszedelmek ellen élőállatbehozatali tilalom mellett sem vagyunk biztosítva.

A tétel megvesztegetően van felállítva, annak, aki e fontos kérdés egész vámpolitikai és állattenyésztési horderejét nem ismeri. Már pedig a nagy többség természetszerűleg ezek köréből kerül ki s épp ezért a felállított tétel minden egyes részletével komolyan foglalkozni illik. Még pedig vegyük talán fordított sorrendben.

Igaz, nem tagadhatjuk, hogy a száj- és körömfájást Romániából becsempészett állatokkal hurczolták be, daczára az élőállatbehozatali tilalomnak, daczára a Romániával fennálló legeltetési forgalom beszüntetésének; de vajjon azért, mert valamely tilalmazott bűncselekményt a törvény tilalma ellenére is elkövetnek, a törvényhozó munkáját haszontalannak bélyegezzük-e? Bizonyynal nem, sőt minél gyakoribb a visszaesés, annál szigorubbnak kell az ellenőrzésnek lenni.

Ugyanez áll a román határ és a szerb határ ellenőrzésénél. Ha a száj- és körömfájást a becsempészett állatok révén hozzánk behurczolták, ennek a konzekvenciáját nem akként vonjuk le, hogy tehát tegyük szabaddá az élőállatforgalmat, hanem hogy szigorítsuk meg a határ őrzését. Épp ezen eklatáns eset szól a mi igazunk mellett, hogy az élőállatbehozatali a Balkán-államokban állandóan uralkodó száj- és körömfájás miatt megengedni nem lehet.

De van még egy más körülmény is, amely az élőállatbehozatal megengedése ellen szól s ez a Törökországban állandóan pusztító marhavész, amelyet egy ízben már épp szerb állatokkal Magyarországra behurczolni sikerült.

Eltételezve attól, hogy egyetlenegy marhavészes eset elég-séges ahhoz, hogy a külföld, különösen Németország, teljesen elzárkózzék bizonytalan időre a mi állat és állati termékeink kivitele elől, talán még ennél is súlyosabb gazdasági csapás volna az a pusztítás, amelyet a marhavész állatállományunk tőkéjében okozna s azok a belföldi forgalmi korlátozások, amelyeket a vész lokalizálása és leküzdése céljából életbe léptetni kellene.

Igen érdekes jelenség, hogy épp akkor, amidőn leggyakoribb hivatkozás történik Olaszországra, amely az egyetlen

állam Európában, amely a szerb állatbehozatalt ujabban megengedte, e hó folyamán az engedélyt visszavonta, épp marhavész esete miatt, úgy hogy ma Szerbia az élőállatkivitelről, legalább az európai államok felől teljesen el van zárva.

Állattenyésztésünk fellendülésére pedig csak akkor számíthatunk, ha a tenyésztés jövedelmezőségét és állandóságát veszélyeztető minden bizonytalanságot megszüntetünk, ha a gazda teljes biztonsággal számíthat arra, hogy állatállományát ragály veszélye nem fenyegeti, ha tenyésztési feleslegének értékesítését belföldi forgalmi és kiviteli nehézségek nem korlátozzák.

Nem csekély értékekről van itt szó, amik koczkán forognak, mert a legszerényebb számítással is állatállományunknak mai értéke meghaladja a három milliárd koronát. Ily óriási értékű vagyont könnyelműen koczkáztatni, hiu reménybeli kereskedelmi előnyökért veszélyeztetni nem szabad.

6. A kontingentálás elejtése.

De ha már a magyar mezőgazdaság érdekében az élőállatbehozatal megtiltásában meg is nyugodnának, ellenfeleink nem látják az állategészségügyi veszélyt fennforogni a husbehozatalnál s nem látják a közigazdasági veszélyt sem a külföldi husbehozatal versenyében, mert úgy a keleti államokkal, mint különösen a tengerentuli államokkal szemben megállapított husvám nézetük szerint a magyar állattenyésztésnek és mezőgazdaságnak a kellő védelmet nyújtja.

Ha ez így van, amint hogy nézetük szerint nincs másképp, a fogyasztásnak valóságos kiuzsorázása, hogy a keleti államok husbehozatalát kontingentáljuk s hogy a tengerentuli államok husbehozatalát egyáltalán kizárjuk.

Amidőn a keleti államokkal szemben a husbehozatali kontingens megállapított, akkor a legközelebbi évek átlagos állatbehozatala szolgált alapul. Így jött ki az 50,000 darab szarvasmarha, 120,000 sertés és 100,000 juhból álló kontingens. Ez az összkontingens a Szerbiával legujabban megkötött szerződésben még további 50,000 darab sertéssel lett megtoldva. A mai összkontingens tehát husértékre átszámítva jelentékenyen nagyobb összeget jelent, mint Szerbiának és Romániának legnagyobb évi állatkivitele képviselt, amennyiben levágott állapotban nem sovány ökröt, nem sovány tehenet, növendékállatokat és borjukat fog Szerbia behozni, hanem csak nagy hizott állatokat s ugyanugy lesz ez rövid időn belül Romániá-

ban is, hogy ilyképp a rendelkezésre álló s darabszámban megállapított kontingenst minél intenzívebben használhassák ki.

Igy voltunk a múltban a szerb sertésbehozattal is. Olcsó vámokat szabtuk meg a szerb sertésbehozatalra, hogy onnan hizlalásra alkalmas anyagot nyerjünk. Ez egy-két évig ment is, de csakhamar észbe kapott Szerbia is s nem sovány, de hizott állapotban hozta be kedvezményes vámtarifa mellett sertéseit.

A multhoz képest tehát a jelenlegi kontingens többletet jelent, amely többletet lehet, hogy Románia az első időben kihasználni nem tudja, de amint vágóhidjaival elkészült, ha a saját tenyésztése nem szolgáltat majd elég anyagot, különösen a szarvasmarhakontingens kihasználására, ott van mellette Szerbia és háta mögött Bulgária, majd kíségeti az, amint hogy köztudomásu, hogy a Szerbiából multban behozott élőállatok között is igen sok bulgár és romániai eredetű marha volt.

Megengedjük, hogy Szerbiának, de nálunk is sokaknak, akik a szerb állatforgalomból hasznot huztak, fáj az, hogy Szerbia az első kereskedelmi szerződésben neki engedélyezett kontingenstől elesik. Ámde ezért mindenkit lehet okolni, csak épp bennünket nem. Mi sajnáljuk a legjobban, hogy a Szerbia által előidézett zürzavarok közepette Románia kényszerhelyzetünket felhasználva, magának oly gazdasági előnyöket vívott ki, amelyek a keleti államokkal szemben folytatott kereskedelmi politikánkban egy nagy változást jelentenek. Ezzel a ténnyel egy lejtőre léptünk, egy elvi álláspontot adtunk fel, amely körülmények bekövetkezésénél, ha valakit szemrehányás illet, az csak Szerbia s ha valaki a szemrehányást joggal megteheti, az csak a magyar mezőgazdaság lehet.

A keleti államokra engedélyezett állatkontingens teljesen fedezi azon vámpolitikai engedélyeket, amelyeket a kereskedelmi szerződésekben kaptunk, egyáltalában egy nagyobb kontingens engedélyezésénél nagyobb, vagy épp egyoldalu kedvezményekre a legtöbb kedvezmény elvénél fogva számot nem tarthatunk. Az engedélyezett kontingens jelentékenyen nagyobb husmennyiséget jelent minden előző szerb és román állatbehozatalnál, a multhoz képest tehát sem a vámterület fogyasztását, sem pedig a keleti államok gazdasági érdekeit megrövidítés nem éri. De mindezekről eltekintve, a kontingentálást három szempont tette szükségessé.

Az első, hogy a Balkán-államokkal szemben az egész világ elzárkózik, úgy hogy sem élőállatot, sem friss húst sehova nem vihetnek be. Nem tudjuk tehát belátni a szükségességét

annak, hogy ugyanazon vámkedvezményeket, amelyeket Németország, Anglia, Franciaország stb. minden állat- vagy husbehozatali engedély nélkül megkap, mi különleges engedményekkel vásároljuk meg s illetve ugyanazon kedvezményekért még a multnál is nagyobb árat fizessünk a kontingentálás megszüntetésével.

Szükség van az állatbehozatal kontingentálására azért is, mert Romániának és Szerbiának mi vámkedvezményeket engedélyeztünk, a 30 koronás friss husvámot 18-80 koronára szálítottunk le, természetes, hogy ezen kedvezmény igénybevehetőségét bizonyos korlátokhoz fűztük.

De szükség volt ezen korlátozásra harmadsorban és főleg azért, mert míg a multban csak Szerbia állatbehozataláról volt szó, az újabb szerződéses ciklus a husbehozatal kedvezményébe Romániát is bevonta, egy mezőgazdaságilag sokkal nagyobb kiterjedésű és fontosságú területet, amelynek versenye a jelentékenyen leszállított husvám mellett elviselhetetlenül nehezedett volna a magyar állattenyésztésre.

S hiába hivatkoznak velünk szemben Románia állattenyésztésének elmaradottságára, ez csak muló jelenség, mert Romániában az állattenyésztésnek minden előfeltétele megvan s Romániának a multban már volt is virágzó állattenyésztése, addig, amíg épp a marhavészveszedelemre való tekintettel Romániával szemben az állathatározást nem alkalmaztuk. Amint Románia állatfeleslegét nálunk elhelyezhetné, egész erejével az állattenyésztésre vetné magát és miután Románia mezőgazdasági szempontból legalább négyszer akkora, mint Szerbia, négyszer akkora veszedelmet is jelentene a magyar állattenyésztésre az élőállatbehozatal kontingentálásának elejtése s illetve az e czimen adott különleges kedvezmény általánosítása.

Semmi akadály sincsen azonban annak, hogy úgy Szerbia, mint Románia a 30 koronás vám mellett friss húst korlátlan mennyiségben behozhasson. Nem áll az tehát, hogy a mezőgazdaság a keleti államokkal szemben hermetizál elzárkózik, mert úgy Romániából, mint Szerbiából az engedélyezett kontingensen felül is a rendes vám lefizetése mellett a friss husbehozatala szabad.

7. Az argentinai huskérdés.

Végül térjünk reá a ma annyi port felvert argentinai huskérdésére. Itt ismét az az álláspont jut kifejezésre, hogy igaz ugyan, miszerint a keleti államokkal szemben nincs husbehoza-

tali tilalom. Sőt nincs korlátozva sem a husbehozatal lehetősége, mert 30 korona vám mellett hust a keleti államokból tetszőleges mennyiségben lehet behozni.

A baj csak az, hogy igen jól tudjuk, miszerint a keleti államokból 30 korona vám mellett hust behozni nem lehet. Onnan azonban, ahonnan a behozatal lehetséges volna, a tengerentuli államokból, elsősorban Argentínából hust behozni nem szabad, mert Argentínával szemben husbehozatali tilalom áll fenn.

Mindenekelőtt meg kell cáfolnunk azt az állítást, hogy a keleti államokból 30 korona mellett hust behozni nem lehet. Ez áll a mai viszonyok között, amidőn Romániának állattenyésztése még nincs, de nem áll meg a következő szerződéses ciklusra, ameddig Románia bizonyíthatóan annyira fejlesztheti állattenyésztését, hogy annak feleslege a 30 koronás husvámot is elbírja.

A másik észrevételünk az, hogy akkor, amidőn Angliát kivéve, amely fogyasztását egymaga képtelen ellátni, az összes államok az argentinai husbehozatal elől, nemcsak állategészségügyi, nemcsak közegészségügyi szempontokból, amelyek e kérdés elbírálásánál mind igen súlyosan esnek a mérlegbe, de főleg gazdasági érdekből teljesen elzárkóznak, egy kissé furcsa eljárás volna, ha maga az állattenyésztő Magyarország foglalna állást az argentinai husbehozatal megengedése mellett, ilképp maga szolgáltatván ki a szegénységi bizonyítványt állattenyésztése termelőképességéről.

Ha az összes nyugoti államok képesek arra, hogy fogyasztásukat ellássák, ha a tengerentuli, sőt keleti államok husbehozatala elől, főleg gazdasági indokokból, teljesen elzárkóznak, akkor nekünk, akik Ausztriával vámközösségben élünk, akik az állattenyésztésből és annak terményeiből 2000 millió korona értéket állítunk elő, akik állat- és állati terményfeleslegünkkel Európa piacait vagyunk kénytelenek felkeresni, azért, mert muló jellegű s az általános drágulással egy színvonalon álló husdrágulás jelentkezett nálunk, nem lehet és nem szabad könnyelműen utat nyitnunk a tengerentuli husbehozatalnak.

Vajjon nem-e tisztán és kizárólag osztrák ipari érdekek szolgálata volna-e ez részünkről, vajjon nem-e a saját gazdasági boldogulásunk sirját ásnók meg akkor, különösen az esetben, hogyha — amint azt már Ausztriában pengetik, a 30 koronás husvámot leszállítanók? Ennek a vámleszállításnak, a husbehozatali tilalom felfüggesztésének messzemenő következményei volnának s csak mélyen sajnálhatjuk, hogy a magyar kormány egy kellően meg nem fontolt pillanatban máris hozzájárult a

behozatali tilalom megtöréséhez azáltal, hogy 2000 tonna husbehozatalt engedélyezett Argentínának.

Ha mi a tengerentuli államokkal szemben ilyen lazán kezeljük a husbehozatali tilalmat, akkor a legtöbb kedvezmény elve alapján összes keleti versenytársaink elő fognak állani a tilalom felfüggesztését és eltörlését követelve s akkor a magyar kormány nem fog tudni azon a lejtőn megállni, amelyre akkor lépett, amidőn a husbehozatali tilalom megtörésével, ha korlátozott mennyiségben is, az argentinai husbehozatalhoz hozzájárult.

A tengerentuli államok közül csakis Argentína az, melyik a husbehozatalnál számba jő. Az Egyesült-Államok, amint ezt egyébként a lapok hírei is igazolják, maga is a drágulással küzd s valósággal a hushiány kérdése előtt áll. Az Egyesült-Államok ugyanis kivittek Angliába 1907-ben 135,385 tonnát, 1908-ban 80,200 tonnát, 1909-ben pedig 47,981 tonnát. Ha figyelembe vesszük, hogy az Egyesült-Államoknak 71 millió szarvasmarhája van, úgy elképzelhető, hogy ez a kiviteli felesleg elenyésző csekély s hogy egy-két év múlva az Egyesült-Államok mint huskiviteli állam eltűnik az élet színpadáról.

Weddel & Co. londoni husbehozatali cég évi jelentéséből vesszük ki az adatokat, amely szerint a múlt évben Chikago és New-Yorkban gyakran magasabb árak voltak, mint Angliában s megesett az is, hogy hussal megrakodott hajók London helyett New-Yorkba vitorláztak, mert ott előnyösebben tudták áruikat eladni.

Az Egyesült-Államok helyét Délamerika, főleg Argentína foglalja el. 1908-ban Argentínából 70,774, 1909-ben 102,592 tonna hust hoztak be Angliába, azaz a behozatal 30,000 tonnával emelkedett, ami körülbelül 120,000 darab állatnak felel meg. Ez volt az első év, mondja az említett londoni cég, amidőn az argentinai husbehozatal meghaladta az észak-amerikaiat. Ugy látszik azonban, mondja a jelentés, a kivitelnek e nagymérvű fokozása az argentinai állatállomány termelőképességét igen erősen próbára tette, amennyiben a hus minősége jelentékenyen alatta maradt az előző évi behozatal minőségének.

Az elmúlt évben az árak erős ingadozásoknak voltak kitéve, így a hátsó negyedért kilogrammonként 0.72 egész 1.12 márkát fizettek, ami több mint 50 százalékos áringadozásnak felel meg. Ezen utóbbi körülmény azt igazolja, hogy az argentinai fagyasztott hus a spekuláció kezében van, amely spekuláció képes arra, hogy nagymennyiségű hust olcsó áron dobjon

piacunkra, hogy ilyképp állattenyésztésünk termelőképességét lefokozva, nálunk állandó tért hódíthasson.

Nem tudjuk, aminthogy nem is tudhatjuk, bár az említett angol jelentés meglehetősen pesszimisztikus és további husár-emelkedést helyez kilátásba, épp az Egyesült-Államok teljes huskivitelének elmaradása következtében, hogy Argentina állattenyésztése mily mérvben fejleszthető, csak annyit tudunk, hogy Argentina az egyetlen állam még a föld kerekén, ahol bizonytalan kiterjedésű, mezőgazdaságilag használható terület áll még rendelkezésre, ami valószínűvé teszi azt, hogyha ez jövedelmezőnek mutatkozik, Argentina állattenyésztését, annak termelőképességét és huskivitelét épp oly arányokban növelni képes, mint azt a múlt évben tevé. S elég azt tudnunk, hogy ezen lehetőséggel rajtuk kívül más államok is számolnak s hogy az argentinai husbehozatal veszedelmétől állattenyésztésüket megmentésük, behozatali tilalommal védekeznek Argentina ellen. Ahol a tehénállomány 13 millió darab, a huskivitel pedig csak 210,000 tonna, azaz 800,000 darab nagymarhának megfelelő hus, onnan a huskivitel még hihetetlen arányban fokozható.

De irányadó szempont lehet ez elzárkózásnál, amely különben az összes tengerentuli államokkal szemben érvényesül, a nyugati államok szempontjából az is, hogy az Egyesült-Államok iparát az európai államok által nemcsak megtűrt, de szívesen fogadott mezőgazdasági kivitel fejlesztette nagygyá, annyira, hogy ma a világ legnagyobb ipari állama nem többé Anglia, hanem az Egyesült-Államok, amely ipari versenyével immár nemcsak a nemzetközi szabad piacokon, de a vámvédett piacokon is, mint azt a nálunk is forgalomba jövő számtalan áru igazolja, sikerrel veszi fel a versenyt. Argentina mezőgazdasági kivitelének a megkönnyítése ugyanezt eredményezné s a magyar és osztrák ipar azt a pillanatnyi hasznot, amit az élelmiczikék olcsósága révén a munkabérekben megtakarít, drágán fizetné meg a tengerentuli államok ipari fellendülésének bekövetkezésével.

De döntő szempont gyanánt figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy Ausztria nekünk soha semmit sem ad ingyen, legyen a mi kérésünk bármily méltányos és jogos. Mi indíthatná tehát Magyarországot arra, hogy az argentinai hus behozatalával Ausztriának egy súlyos áldozat képében ajándékot adjon. Egy ily következményeiben messze kihatású s veszedelmes precedenst képező lépésre bennünket semmi sem kötelez és senkisémet kényszeríthet, mert a tilalom fenntartásának követelésével jogos és törvényes alapon állunk.

Az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szerződés XX. cikkének végrehajtási módozatainak 12. § második bekezdése — mely végrehajtási módozatok törvényerővel bírnak — a következőket rendeli:

„A két kormány egyetértőleg fog eljárni avégből, hogy állatok, hus és állati nyers anyagok behozatalát és átvitelét megakadályozzák azokból az államokból, amelyekből ilyen áruk behozatala és átvitele állategészségi rendőri veszélyekkel jár.“

A kormány indokolása pedig e szakasz rendelkezésének értelmét a következőkben világítja meg:

„Különös meglepéssel utalhatunk ez alkalommal a 12. § második bekezdésében foglalt arra a megállapodásra, amelylyel régóta kívánatos szabályozást nyert egy kérdés, mely a múltban sokszor vita tárgya volt és ismételten egészen a legutóbbi időnkig nézeteltérésre szolgáltatott okot. Az új megállapodás szerint ugyanis a két kormány mindenkor egyetértőleg és egyforma módon fog eljárni az állategészségrendészet kezelése tekintetében olyan külföldi területekről származó terményekkel szemben, amelyek részéről állati járványok behurczolásának veszedelme fenyeget.

Jövőben tehát nem fog többé olyan eset előfordulni, hogy az egyik kormány pl. bizonyos veszedelmes balkáni terményeket saját területéről távol tart, míg ezzel szemben a másik állam azokat akadálytalanul bocsátja a határain keresztül, vagy — és ez épp a fontos — „hogy tengerentulról való husküldemények, amelyeknek köz- és állategészségügyi szempontból való megbízható ellenőrzése teljesen lehetetlen és amelyek behozatalát az egyik kormány azonnal betiltotta, a másik részről hosszú időn át nem tilalmaztattak, jövőben a két fél minden idevonatkozó alkalommal egészen egyforma intézkedéseket fog életbeléptetni és ha az egyik állam kormánya bizonyos szükséges óvó és védekező intézkedések foganatosítását óhajtani fogja, ugy ezt a másik kormány nem fogja többé passzív ellenállásával meghegyeztetni.“

Ezen szakasz tudvalevőleg nem esik a választott bírósági döntés alá, hanem itt a szigorubb álláspont érvényesül a két kormány között létesült megegyezés értelmében, így tehát az osztrák kormány és parlament minden követelődzése megtörik a magyar kormány ellenállásán.

Egyik volt miniszterelnökünk állította volt fel a tételt, hogy Ausztriától ajándékot el nem fogadunk. Igén helyes a tétel, de fordítva is áll, hogy ajándékot nem is adunk.

VII. Befejező.

Ha Menenius Agrippa élne s illetve halottaiból feltámadna, újból elmondhatná a plebejusok lázadását lecsillapító meséjét. A tápláló gyomor, a mezőgazdaság ellen lázadtak fel ma is a végtagok, a merkantilizmus és szocializmus. Ezt a mindnyájunkat tápláló gyomrot sorvasztják el akkor, amidőn a fogyasztást öncélul állítják fel. Mert fogyasztás csak ott van, ahol termelés van s a termelés adja meg a fogyasztás eszközeit. Ennek a termelésnek azonban el kell sorvadnia akkor, ha a fogyasztás nem belőle és általa, de a külföld termeléséből táplálkozik. Mert miből szerezze meg az ország, a termelés melyik ágából a fogyasztás eszközeit, ha nem a mezőgazdaságból.

Azt mondja Chorin Ferencz, a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke, a drágasági ankétet bezáró elnöki beszédjében, hogy az igazán gazdag államok ipari czikkeket visznek ki s élelmiczikkeket hoznak be s csak a szegény államok azok, amelyek embereket és élelmiczikkeket visznek ki és ipari czikkeket hoznak be. Azt hiszem, Chorin Ferencz is ezt a közismert igazságot — amely azonban csak addig lesz igazság, míg lesz hova kivinni ipari cikket — nem azért hangoztatta, mintha Magyarországot a gazdag országok közé lehetne sorozni. Ha pedig Magyarország szegény, vajjon akkor, ha mi az élelmiszerbehozatalt szabaddá teszszük, egyszerre gazdag országgá változik át, egyszerre ipari terményeket kivivő országgá lép elő? Bizonyosan nem, ezt Chorin Ferencz sem hiszi, ez csak egy puffanó frázis, amely gyönyörűen hangzik, de a létező viszonyokon nem változtat semmit.

Magyarország csakis mezőgazdasági termeléséből élhet meg ma még, mert sem ipara, sem kereskedelme nem áll azon a fokon, hogy az ország nagy tömegeinek fogyasztása kielégítéséhez szükséges eszközöket előteremtse s mert az Ausztriának évenként fizetett vámterhet másként kiegyenlíteni nem tudjuk.

Ha pedig ez így van, akkor nemcsak nem szabad ellene törnünk, de örülnünk kell a drágaságnak, örülnünk kell annak,

hogy kiviteli terményeinket magas áron tudjuk a külföldön elhelyezni s hogy az így befolyó összegekből könnyen tudjuk törleszteni adósságainkat, elviselni ipari behozatalunk terhét és fedezni fogyasztási igényeinket.

Vagy ha minden animozitás nélkül az egyik oldalon s minden tulzás nélkül a másik oldalon összehasonlítjuk a mai helyzetet a 90-es évekével, amidőn az agrárvédelem nem érvényesült, amidőn általános gazdasági depresszió uralkodott, nem-e örvendetes gazdasági fellendülést állapíthatunk meg a gazdasági élet minden ágában? Nézzük csak a tömegfogyasztót, a parasztot, mennyire meggazdagodott az utóbbi évek alatt, ami leginkább abban jut kifejezésre, hogy a föld ára országos átlagban legalább 100%-kal emelkedett a multhoz képest, mert a kisgazdaosztály földéhsége ma fokozódó bevételei révén sokkalta nagyobb mértékben nyilatkozik meg és nyer kielégítést, mint a multhban.

Nézzük a fővárosi építkezéseket, nézzük a vidéki városokat, sőt a legutolsó kis faluszélen emelkedő új házcsoportokat, pirosuló tetőket, nem-e az általános gazdasági fellendülés jelei azok? S ezen nagy arányban megindult építkezés nem biztosít-e forgalmat a kereskedelemnek, keresetet az iparnak és a munkások százezreinek?

Nem látjuk-e pénzintézetek és iparvállalatok örvendetes gazdasági fejlődését, nem látjuk-e, sajnos az egész vonalon az igényeknek nagy megnövekedését, amelyek kielégítését épp a javult kereseti viszonyok teszik lehetővé?

S lehet-e akkor komoly képpel az olcsó népszerűség hajhászása nélkül husinségről beszélni — vagy azt mondani — hogy a mi népességünk milliói viszonylag — mert mindig csak erről lehet szó — nem táplálkoznak olyan jól, mint más kulturállamok néprétegei; most, amidőn a munkáalkalom, a munkáskéz utáni kereslet óriási mértékben emelkedett, mert van elhelyezést kereső pénzfölösleg s van vállalkozási kedv?

Hogy ezzel párhuzamosan az élelmiczikkeknél is, mint a termelés minden ágazatában drágulás jelentkezik, ez csak a gazdasági fellendülésnek az örvendetes következménye, ami csak akkor jelentene gazdasági bajt, ha ezen drágulással arányban nem állának a kereseti viszonyok. A 12 koronás buza is lehet drága, ha nincs miből megfizetni, a 24 koronás buza is lehet olcsó, ha keresetem bőséges fedezetet nyújt annak beszerzésére. Így például az 1898/9—1903/4. termelési években

a vámterület buza- és rozsfogyasztása 83·64 millió q, holott a rendelkezésre álló buza- és rozstermés 84·7 millió q, a buza átlagára pedig ugyanazon időszakban 16·57 K. Viszont 1904/5—1908/9. termelési években az átlagfogyasztás már 95·62 millió q, holott a termésátlag csak 94·1 millió q s a buza átlagára a vámvédelem hatása alatt 20·43 K. A fogyasztás tehát, bár a buza s illetve a két kenyérgabona ára 25%-kal emelkedett, 14·5%-kal nagyobb az utolsó öt éves időszakban, mint az előző hatévesben, mert a kereseti viszonyok ezt megengedték. Azt tehát jó lelkiismeretességgel az elmondottak után senkisémm állíthatja, hogy a fogyasztók nagy zömét képező munkásosztály kereseti viszonyai arányban ne állanak az általános drágulással.

Ha valakinek panaszra lehet oka, az a készpénzfizetésből élő, akit különösen a jelenlegi, bár átmeneti jellegű husdrágulás sulyosabban érint. Ezen azonban pillanatnyi intézkedésekkel segíteni nem lehet és nem szabad sulyos gazdasági következmények nélkül.

Az agrárvámok ellen tendenciózusan megindult mozgalom tehát semmi gazdasági alappal és realitással nem bír, mert tisztán ráfogás és rágalom, hogy nálunk az agrárvámok és az állat- és husbehozatal tilalmazása, illetve korlátozása az egyedüli és állandó okai az általános, illetve a hus drágulásának. Ez az utóbbi eset csak akkor volna való, ha a vámterületnek nem volna állat- és huskivitele, sőt ellenkezőleg, behozatala volna. Akkor igenis lehetne beszélni az állatvámok áremelő hatásáról. Ma azonban, amidőn kiviteli állam vagyunk, amidőn állattenyésztésük érdekében, behozatali államok is az állatvámokat és az állat- és husbehozatali tilalmat fenntartják, az élőállatok és hus korlátlan behozataláról csak azok beszélhetnek, akik az ország gazdasági érdekeit és helyzetét nem ismerik, azt helyesen nem mérlegelik vagy rosszindulatulag a birtokososztály megrontására törekszenek.

Igenis akkor, ha ez a nézetünk szerint muló jelentőségű husdrágóság állandó jelleget öltene, a magyar mezőgazdaság sem zárkoznék el forgalmi könnyítések elől. De midőn él bennünk az a komoly tudat, hogy a magyar állattenyésztés termelőképessége rövid időn belül annyira fellendül, hogy nemcsak bőséges fedezetet nyújt a vámterület fogyasztásának, de kivitelünket is fokozhatjuk s amidőn a nemzetközi piacokon is a husárak máris csökkenő irányzatot jeleznek, a leghatározottabban kell visszautasítanunk minden oly törekvést, amely

a külföldi élőállat- és husbehozatalnak határait megnyitni szándékozik.

Az Ausztriával megkötött új autonóm vámtarifa egy kompromisszum eredménye, amelyet megbolygatni nem engedünk s csak örülhetünk annak, hogy a magyar kormány, eddig semmiféle nyomásnak nem engedve, az ezen vámtarifában biztosított egyenlő vámvédelem fenntartásához feltétlenül ragaszkodik. Ebből az álláspontból sem mi, sem a kormány nem engedhet, mert mi élni akarunk s azt akarjuk, hogy velünk és általunk az ország is fejlődjék.

Dobja ki a nemzet a bomlasztó elemeket testéből s a megrontására kiesztelt eszméket lelkéből. Magyarország gazdasági fejlődése csakis a mezőgazdaság felvirágzásából indulhat ki, azért minden becsületes törekvésnek az országban első-sorban ennek érdekeit kell szem előtt tartania.

A gazdátársadalom pedig szervezkedjék és élénken érdeklődjék a társadalmi mozgalmak iránt, nyujtson támaszt az érte küzdőknek, a kormánynak és a társadalmi testületeknek egyaránt. Ne engedje magát a politikai élet küzdőteréről az eke szarva mellé szoríttatni, hanem időközönként ragadja meg az ösztökét is s vaskezeivel üssön azok közé, akik az országban szerte-széjjel maszlagot hirdetnek, ellene izgatnak, széthuzást vetnek, hogy politikai hatalmat arathassanak. A politikai hatalom kezelése és irányítása első-sorban minket illet, akik a röghöz és hazához ragaszkodunk, akik nemzeti alapon állunk s általa jogunktól nemzetköziséggel szaturált illetéktelen elemek által magunkat megfosztatni, félreszoríttatni nem engedjük.

Ezzel befejeztem mondanivalóimat. Nem mintha mindent elmondottam volna már, ami e kérdéssel összefügg, hanem mert a fogyasztás és termelés, különösen a mezőgazdasági termelés között mesterségesen szított harcban ellenünk érvül felhozottakra, azt hiszem, tárgyilagossággal és az ügy fontosságához mért alaposággal adtam meg a választ.

Az egész aknamunka az OMKE. kebeléből indult ki. Az OMKE. úgy látszik, amint azt a perrendtartás tárgyalása s a drágulás kérdésében kifejtett akciója mutatja, tulságos mohósággal igyekezett aprópénzre váltani azokat a politikai szolgálatokat, amelyeket a kormánynak a választások alkalmával tett. Ettől a mohóságtól s az OMKE. immár leplezetlen tendenciájától maguk azok is megcsömörlöttek, akik annakidején az OMKE. politikai szolgálatait elfogadták. Így az ország legkonzervatívabb s nemzeti szempontból legbecsesebb osztálya, a birtokososztály

alapjainak nekifeszített emeltyű megroppant, mert nem erkölcsi alapra támaszkodott.

Ez a sikertelenség azonban nem fogja megrontani az OMKE. kedvét erkölcsi alapot nélkülöző s a birtokososztály ellen irányuló újabb támadásoktól. Amde állunk elébe. Hiába támad ellenünk az utcával szövetkezve. Az ingó tőke és a szociáldemokrácia internacjonalizmusa sohasem fogja legyőzni a nemzeti érzést. mert ahol legyőzi, ott a nemzet is már megszűnt létezni.

A Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége 1910. évi december hó 12-én tartott Nagygyűlése által elfogadott határozat:

A Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége az általa képviselt magyar mezőgazdasági termelés nevében a legnagyobb megbotránkozással utasítja vissza az általános drágaság, főleg pedig a húsdrágaság ürügyével takaródzó ama támadásokat, melyeknek rosszul leplezett politikai célja az ország leg-hatalmasabb és legfontosabb termelési ágát és annak a föld s vele a haza szeretetében nevedezett művelőit a közvélemény előtt gyűlöletessé tenni s a hatalmi befolyást oly elemek kezére e játszani, kiknek állandó gazdasági egyenlenséget szító s a jelen társadalmi rendet támadó tanai közveszedelmet zuditanának a hazára.

E veszedelmes hatalmi törekvések lajtorjájául felhasznált drágaság kérdésében pedig a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége megállapítja, hogy:

1. a vámvédelmet az ipari termelés fejlesztése érdekében találták ki és alkalmazták, sőt megtartották és fejlesztették e védelmet az iparban összpontosított s a kormányhatalommal állandó, szoros összeköttetést fenntartó nagytőke érdekében és befolyására akkor is, amidőn az ipar megerősödvén, e védelemre nem volt többé feltétlenül ráutalva.

A mezőgazdaság a rendkívül olcsón termelő tengerentuli államok romboló versenye ellen s csak akkor követelt vámvédelmet, amidőn a kartellek által kihasznált ipari vámvédelem egyoldalú terhe elviselhetetlenül nehezedett reá. A mezőgazdasági vámok behozatalával tehát az arányos teherviselés és a hazai termelés egyenlő védelmének elve érvényesült.

Az élőállatnak keletről való behozatalának teljes eltiltása pedig elengedhetetlen kelleke az állategészségügy megvédésének hazánkban.

Nálunk a mezőgazdasági vámok még többet jelentenek, mert rekompenczióját képezik annak a vámtehernek, amelyet Magyarország évtizedeken át fizetett és fizet Ausztriának, az egyoldalú ipari vámvédelem révén.

Minden olyan törekvés tehát, amely a jelenlegi autonóm vámtarifában és az Ausztriával megkötött vámszerződésben biztosított mezőgazdasági vámvédelmet megbontani igyekszik,

ha Ausztria részéről történik, úgy veszélyezteti a vámterület egységét, mert Magyarország mezőgazdasága megfelelő ellenszolgálmány nélkül a vámterület egységét támogatni és fenntartani nem hajlandó;

ha pedig magyar részről történik, akkor határos az öngyilkossággal, mely Magyarországot egy önző politika szolgálatában nem áttaláná régi gyarmati állapotába visszahelyeztetni, megfosztván az országot gazdasági fejlődésének egyetlen tényezőjétől, a rekompenzáció egyetlen lehetőségétől, a mezőgazdasági vámok nyújtotta védelemtől.

2. Az általános drágulás felidézésében legnagyobb része van:

a) a jórészt az ipari kartellek önzése által felidézett és a szociáldemokrácia izgatásai szította bérharcoknak, amelyek rövid időn belül mind az ipari, mind közvetve a mezőgazdasági munkabérek 50—150%-os emelkedésével jelentékenyen megdrágították a termelést, ami mellett a munkásság hirtelen emelkedett jóléte nyomán igényeiben is megnövekedett fogyasztás átmenetileg, míg a mezőgazdasági termelés annak fedezésére berendezkedhetik, áremelőleg hatott, bár a legtávolabbról sem a munkabérek emelkedése arányában;

b) az élelmiszerek drágulásában a kicsinyben való értékesítésnél része van a tényleges szükségletet meghaladó közvetítő kereskedelemnek, mely különösen emelkedő kereslet mellett valóságban kiuzsorázza a fogyasztást s része van a tőzsdei spekulációnak is, amely bő világtermés mellett a természetes kínálat és kereslet indokolta határ alá süllyeszti, szűkes termés mellett pedig e határ fölé emeli az árakat; része van a múlt évek rossz takarmánytermésének, mely Európa-szerte sújtotta az állattartó gazdákat s része van végül a Romániából csempészett állatokkal behurczolt száj- és körömfájásnak;

c) része van a pénz vásárlóereje csökkenésének, mert míg a kereseti viszonyok hirtelen javulása révén az áruk és termények utáni kereslet emelkedett, addig azok kínálata nem növekedhetik ugyanazon arányban s így ugyanazon pénzmenyiséggel ma kevesebb árut lehet vásárolni.

3. Teljesen légből kapott, rosszhiszemű, a közvélemény megtévesztésére, a legkonzervatívabb elem, a földbirtokososztály ellenszenvessé tételére kiesztelt állítás tehát az, hogy a mezőgazdasági vámvédelem a fogyasztás kiuzsorázásának eszköze,

holott csakis a mezőgazdasági vámvédelem képes a hazai mezőgazdasági termelést annyira fokozni, hogy a hazai fogyasztást hazai terményekkel lássa el, hogy a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének biztosításával úgy maga, mint az általa fenntartott s így jobban fizetett munkáselem fogyasztása biztos alapját képezze a belföldi ipar felvirágzásának.

Épp azért sajnálattal látja a GEOSz. nagygyűlése, hogy az osztrák és magyar ipari körök is segédkezet nyújtanak a középeurópai termelés javára a tengerentuli és a keleti államok termelésével szemben biztosított vámvédelem elvének áttöréséhez, holott az amerikai államok iparának gyors fejlődése következtében e rövidlátás, illetve veszedelmes új versenytársak nevelése és erősítése mihamar rajtuk bosszulhatja meg magát.

Az ipar e természetellenes társulása a szociáldemokráciával nem is őszinte, mert az élelmiszerek olcsóbbodásával míg az ipari munkás olcsó megélhetést, addig az ipari tőkés a munkabérek leszállíthatását s ilykép a vámvédelem nyújtotta kartellhaszon fokozását reméli.

A legerélyesebben tiltakozik tehát a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége minden olyan kísérlet ellen, mely a kulturális államok valamennyiében — akár vannak védővámjaik, akár nincsenek — mostanában tapasztalható általános áremelkedést az állítólag egyoldalú és túlzó mezőgazdasági védővamos politika következménye gyanánt akarná a közvélemény elé állítani, holott a védővamos politikának a mezőgazdaság sem kezdeményezője nem volt, sem szerveztlenségénél és a mezőgazdasági termelés természeténél fogva kiaknázója nem lehet.

A Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége megállapítja, illetve elhatározza végül az előzők alapján, hogy:

4. az élelmiszerek drágulása, bár átmeneti jellegű, pillanatnyi intézkedésekkel nem orvosolható. Megszüntetésének, illetve enyhítésének eszköze a fogyasztás szervezése és a termelés fejlesztése és szervezése minden igénybevehető eszközzel.

Amily büszke öntudattal állapítja meg a nagygyűlés, hogy a fogyasztás szervezésének kezdeményezője és gyakorlati megvalósítója a falvakban a gazdatársadalom volt, épp oly sajnálattal látja, hogy a városok vezetőit és lakosságát a szövetkezeti szervezkedés jórészt hidegen hagyja, sőt a mezőgazdaság szövetkezeti szervezkedése egyik kiváltója annak a gyűlölködésnek, melyet a merkantilis körök és a szociáldemokrácia a városi lakosságban is felkelteni igyekeznek.

A termelés fejlesztése és szervezése kapcsolatos intézke-

dések egész sorozatát szükségli, melyek részletes kidolgozásával megbizsa a nagygyűlés a végrehajtóbizottságot azzal, hogy javaslatait egy, az összes mezőgazdasági, társadalmi és kormányzati tényezők bevonásával, a jövő év folyamán tartandó országos gazdakongresszus elé terjeszse.

5. Az összkormányhoz intézett feliratban a leghatározottabban tiltakozik a nagygyűlés úgy a tengerentuli husbehozatal, mint a Balkán-államoknak az eddigi szerződésekben biztosított huskontingensen tulmenő vagy az élőállatbehozatalt megengedő kedvezmény nyújtása ellen s egyuttal igaz örömének és elismerésének ad kifejezést, hogy a magyar kormány az osztrák kormány jogtalan, indokolatlan, az argentinai husbehozatal nagymérvű kiterjesztését célzó követelését visszautasította s egyuttal biztosítja az összkormányt arról, hogy a mezőgazdasági érdekek megvédése körül kifejtendő tevékenységében az egész gazdaságtársadalom legodaadóbb támogatására számíthat.

6. Ugyancsak feliratilag keresi meg az összkormányt a romániai határ erélyes és hatályos ellenőrzése tekintetében, hogy az állatcsempészet lehetőségének végleges meggátolásával állatállományunk állandó veszélyeztetése is megszűnjék.

Gyula Rubinek

VÁLASZ SÁNDOR PÁLNAK

IRTA

RUBINEK GYULA

BUDAPEST

"Pátria" irodalmi vállalat és nyomdai r.-t. nyomása

1911

A drágulás kérdéséről írt tanulmányom úgy a merkantilis, mint az ipari körökben erős felzudulást keltett. Erre el voltam készülve, sőt munkálatomnak épp az volt a célja, hogy az afelett ma méltatlankodó körök arról tudomást vegyenek s hogy egyáltalán a közvélemény figyelme azon kérdésekre fokozott mérvben reáirányíttassék, amelyek ma a mezőgazdaság, az ipar és kereskedelem között ütköző pontot képeznek.

Nem lepett meg Sándor Pál képviselőházi támadása sem, noha engem is s másokat is nem érdemben, de személyünkben támadott. Sándor Pálnak ez különleges harczmodora, amelylyel számolni kell, mert a védekezésnek ősidők óta legkényelmesebb módja az, hogy amidőn ellenfeleink adatait megczáfolni nem tudjuk, személyében támadjuk, személyükben igyekszünk őket kisebbiteni, hogy ilykép állításaik súlyát is csökkenthessük. Meg fogom adni e személyes támadásokra is a választ.

Ami meglepett azonban, az az, hogy munkálatomnak érdemi részével eddig ellenfeleink részéről senki sem foglalkozott, maga Sándor Pál is csakis egy részletet kap ki a munkálatból, amely részlet, igaz, hogy az ő személyes működését a legközelebről érinti. Pedig maga is azt mondja munkálatomról, hogy igen tartalmas és igen érdekes fejtegetések vannak benne. Azok helyett a személyeskedő támadások helyett, amelyek Sándor Pál képviselő beszédét betöltik, épp ezekre a tartalmas és érdekes fejtegetésekre vártam volna választ, mert ha megczáfolják állításaim lényegét, akkor nem

lett volna jogom a vezetése alatt álló OMKE-t úgy bírálni, amint azt tettem.

Sándor Pálnak egész képviselőházi beszéde tulajdonképp a munkálatomból kikapott két idézettel foglalkozik, magam is tehát, amidőn beszédjével érdeme szerint foglalkozni óhajtok, kell hogy ezen alpból induljak ki.

A képviselőház mult pénteki ülésén Sándor Pál a következőket mondotta:

„Ne méltóztassék rossz néven venni, hogy ennél a dolognál oly sokáig immoráltam, de jogom volt erre, mert amit rólunk irnak, az a valóságnak meg nem felel, az megsértése az ország egy szorgalmas osztályának, mely a külföld előtt ismeretes. Ezek után semmi esetre sem vehetik tőlem rossz néven, ha azokból, amiket rólunk állítottak, lesznek bátor egy szemelvényt bemutatni. (Halljuk! Halljuk!) Itt van a gazdasági egyesület határozati javaslata. Rubinek Gyula írta az előszót, amelyben igen tartalmas, igen érdekes fejtegetések vannak, ami természetes is, hisz Rubinek Gyula végre is a legokosabb, jóformán közöttük. (Derűtség.) Azonban még ő is üzleti szükségszerűségből a következő két kifejezést használja ott, ahol mi nem védekezhetünk: (Olvassa.)

„Arra kell tehát kérnünk az ország józan elemeit, hogy utasítsák vissza azt a hazard játékot, amelyet az OMKE. vezetése alatt a magyar merkantilizmus folytat. Jól tudjuk, hogy a magyar kereskedelmi osztály tulnyomó többsége nem tart velük s hogy az agitációnak csak hangja nagy, de hatalma épp oly kicsi, mint tudása és lelkiismeretessége.“

Azután nem ártallja a következőket irni: (Olvassa.) „Az egész aknamunka az OMKE. kebeléből indult ki. Az OMKE. úgy látszik, amint azt a perrendtartás tárgyalása s a drágulás kérdésében kifejtett akciója mutatja, tulságos mohósággal igyekezett aprópénzre váltani azokat a politikai szolgálatokat, amelyeket a kormánynak

a választások alkalmával tett. Ettől a mohóságtól s az OMKE. immár leplezetlen tendenciájától maguk azok is megcsömörlöttek, akik annak idején az OMKE. politikai szolgálatait elfogadták stb.“

Én azt hiszem, mindenki ki fogja állítani nekem azt a bizonyítványt, hogy én a párttól sohasem kértem semmit, sem az OMKE., sem a magam részére; azt hiszem, ki fogja állítani a koalíció is részemre azt a bizonyítványt, hogy nem kértem tőle soha semmit.“

Mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy semmi-képp sem képez sérelmet az a körülmény, ha mi az OMKE.-t és a hozzá csatlakozó merkantilistákat ott támadjuk, ahol ők nem védekezhetnek, mert eddig legalább az OMKE. minket sem hívott meg azokra a gyűléseire, ahol rólunk, de nélkülünk határoztak. A különbség kettőnk között csak az, hogy amíg mi üléseinken gyorsírói felvételekkel dolgozunk, minden határozatunk, állásfoglalásunk a nyilvánosság elé kerül s közbirálat tárgyát képezheti s azokból semmit le nem tagadunk, addig ugyanezt a nyíltságot s illetve nyilvánosságot a másik részről nem tapasztalhatjuk.

A másik formai észrevételem az, hogy amidőn Sándor Pál a nála szokásos páthosszal bizonyítvány kiállítását kérte pártjától és a koalíciótól, hogy ő nem kért tőlük soha semmit, olcsó babérokra pályázott. Mert az általa felolvasott idézetből csak ferde okoskodással lehet kiolvasni, vagy abba belemagyarázni azt az állítást, hogy az OMKE. vagy Sándor Pál anyagi előnyöket kért volna a jelen kormánytól. Erre sem az OMKE.-nek, sem Sándor Pálnak tényleg nincs szüksége, hanem igenis megnyilatkozott a tulságos mohóság a perrendtartás tárgyalásánál, amidőn ázsiai jogszolgáltatással bíró államokban divó különleges előnyöket akart továbbra is biztosítani a kereskedelemnek s amidőn a drágulás kérdését eszközül óhajtottja

felhasználni arra, hogy a magyar mezőgazdaság jövedelmezőségének egyetlen biztosítékát, az agrár vámvédelmet megdöntse.

Ettől a mohóságtól riadt vissza a kormány, meg az OMKE.-nek attól a leplezetlen tendenciájától, amelyet Sándor Pál a képviselőházban a nyílt színen bevallott és dokumentált, amely Sándor Pál és az OMKE. egész működésén vörös fonálként húzódik végig s ez a nagybirtok elleni gyűlölet. És merem állítani, hogy az OMKE.-t nem az OMGE. akciója hívta életre, hanem főként az a kirihatatlan gyűlölet a nagybirtok iránt, amelynek Sándor Pál mostani képviselőházi beszédjében egész leplezetlenül kifejezést adott, amely gyűlöletben magát és magával az OMKE.-t annyira elragadtatja, hogy csak azért, hogy a nagybirtoknak ártson, nem ártallaná egész vámpolitikai rendszerünket egyoldalulag a magyar mezőgazdaság és az ország kárára megbolygatni.

És igaz az az állításom is, hogy a drágaság jelszavával megindult aknamunka az OMKE. kebeléből indult ki, mert maga Sándor Pál a drágaság megszüntetése, illetve a szerb élőállat-behozatal megengedése céljából Lánczy Leó elnöklete alatt lefolyt fővárosi népgyűlésen dicsekedett el azzal, hogy „az OMKE. már hetek óta benne van ennek az akciónak az előkészítésében és tervezésében, egyik titkára Szerbiában is járt, hogy meggyőződjék, hogy a határmegnyitás esetében volna-e elegendő marha. Arra a meggyőződésre jutott, hogy Szerbiából körülbelül 1000 marhát szállítanak naponként Szaloniki felé”.

Már ezen naponkénti 1000 darab marha szállítása is egy oly állítás volt, amelynek kizárólagos célja volt a tömegre izgatólag hatni, mert nyilvánvaló, hogy akkor, amidőn Magyarország egy évben 400,000 darab szarvasmarhát visz ki, már depekorációról beszélünk, hogy akkor az a Szerbia, amely jóformán vámentes

behozatal mellett 80,000 darabnál több szarvasmarhát hozzánk behozni nem tudott, ma egyszerre nem fejleszthette oda állattenyésztését, hogy naponként 1000, azaz évenként 365,000 darab szarvasmarhát tudjon Szalonikibe szállítani.

De hiába veszi zokon Sándor Pál azt az állításomat is, hogy a magyar kereskedelmi osztály tulnyomó többsége nem tart vele és az OMKE.-vel s hogy az agitációnak csak hangja nagy, de hatalma épp oly kicsi, mint tudása és lelkiismeretessége. Igen, az agitációnak szerencsére csak a hangja nagy és ez a nagy hang nyilvánult meg a fővárosi ankétján is s az ő képviselőházi beszédében is. A városházán az OMKE. embereinek viselkedése általános visszataszítást keltett. Folytonos lármájukkal, idétlen közbeszólásaikkal szónokainkat állandóan zavarni, szavaik hatását csökkenteni igyekeztek s az OMKE. politikájának vezérfonala, a nagybirtok elleni gyűlölködés viselkedésükben meghotránkoztató módon jutott kifejezésre. Sőt amidőn egyikünk a Budapesten tultengő közvetítés orvosszerekép a galicziai bevándorlás korlátozását csak közbeszóláskép hangoztatta, a vendégjog megsértése címén követelték eltávolításunkat.

Miért nem állott a küzdőtérre maga Sándor Pál és a többiek, ahol semleges talajon mérhettük volna össze érveinket? Sőt maga Vázsonyi is csak igen sürű biztatásra s csak akkor szólalt fel, mikor felszólalására már senki sem válaszolhatott. Azt mondja Sándor Pál, hogy azért, mert az első felszólaló Bernát István volt, aki hevesen támadt neki egy olyan dolognak, amelyben nem is volt támadni való s rendes szokása szerint tanura is hivatkozik, aki ott volt s aki fel is akart szólalni, de éppen emiatt nem szólalt fel, mert ez a felszólalás lángra gyújtotta az indulatokat. Ha már Szerényi József a lángalobbant indulatok elől elvonult, ezt még értem, de hogy Sándor Pál is teljesen félrevonult arról a térről, ahol objektív érvekkel

lehetett küzdeni, de nem vonult félre a népgyűlésről, ahol csak olcsó tapsokat és muló elismerést lehetett szerezni, azt igazán nem értem, mert a lángra gyújtott indulatok Sándor Pált nem szokták feszélyezni, aki maga épp állandóan az indulatok lángragyujtásában utazik, akkor, amidőn a nagybirtok ellen osztálygyűlést szit.

Nem ez volt az indoka a felszólalások elmaradásának, mert ha a fővárosnál a délelőtti tárgyalás élénkebb is volt, annál nyugodtabb volt a délutáni, amelyről az egész napisajtó elismerőleg szólt, sőt a délutáni vitát bevezető beszédemért maga Sándor Pál is közvetve elismerését fejezte ki. A délutáni vita tehát lelohasztotta az állítólag lángragyujtott indulatokat, tárgyilagos mederbe terelte az egész ankét lefolyását, hogy azonban a merkantilizmus ütőkártyáit a fővárosi ankéten ki nem játszotta, ennek egyszerű magyarázata az, hogy a fővárosi ankét első napja délutánján a magyar kormány a közgazdasági bizottságban hivatalosan és a legnyomatékosabban közölte a nagy nyilvánossággal a szerb élőállatbehozatal és az argentinai hus kérdésében elfoglalt elutasító álláspontját. S miután a kormány nyilatkozata után a főváros akciójának sikeréhez fűződő minden remény teljesen eloszlott, senkinek sem volt kedve többé a drágaság kérdésével érdeme szerint foglalkozni.

Sőt, amint magát Vázsonyi egész nyíltan és őszintén kifejezte, ha felülről nem jön a biztatás, akkor a főváros maga nem is ment volna bele az OMKE. által tervezett akcióba, illetve, ha a kormány ezzel a határozottsággal előbb nyilatkozik, akkor a drágaság jegyében ellenünk megindult egész odíozus hajsza nem született volna meg.

A nagy hanggal megindult OMKE. akció tehát szerencsére teljesen eredménytelen maradt. Pedig el kell ismernünk, hogy a haditerv ki-

tünően volt kieszelve. Aehrenthal, aki rendszerint a kormányokkal boldogulni nem tudott, a többé már nem szokatlan módon — társadalmi eszközökkel — igyekezett a közvéleményre s vele a kormányokra hatni. Szépen megosztotta tehát a szerepeket. Bécsnek és az osztrák főbb városoknak argentinai hus helyezett kilátásba, Budapestnek szerb élőállatbehozatalt és a kontingentálás elejtését. A végrehajtást a két székesfőváros polgármestere képviselte s a közvetítő maga Weisskirchner volt, akinek budapesti tanácskozásai után Budapesten és Bécsben egy időben indult meg az akció.

A bécsi argentinai hus érdekében megindult mozgalmak argentinai forrásokra támaszkodtak. A bécsi hűtőipari kongresszus alkalmából nyíltan beszéltek arról, hogy az utcái tüntetések és korcsmai gyűlések költségei idegen pénzből fedeztettek.

A bécsi mozgolódásokkal egyidejűleg nálunk is kezdet fogott Bárczy és Vázsonyival — tehát a székesfővárossal — Láncezy Leó, mint a budapesti keresk. kamara elnöke, Sándor Pál, mint az OMKE. elnöke s Chorin Ferencz, mint a Gyáriparosok Orsz. Szövetsége elnöke, nálunk is utcái és korcsmai tüntetések indultak meg, amelyeket a drágulás kérdését tárgyaló ankétek egész sora követett. Egyszóval, egész merkantilis gyűrű fonódott a nyakunk köré, amely, ha sikerül, megfojtással fenyegette a magyar mezőgazdaságot.

Hogy a szépen kieszelt haditerv nem sikerült, hogy az OMKE. által nagy hangon megindított akció csütörtököt mondott, hogy az utcái tüntetések kilátásba helyezett végtelen sora megszakadt, az kizárólag Serényi Béla gróf földmívelésügyi miniszter érdeme, aki erélyes és határozott állásfoglalásával a tervezett komplottot megbuktatta, amiért csak a legmelegebb elismeréssel adózhat neki az egész magyar gazdaságtársadalom.

Hogy az OMKE. agitációjának nincs hatalma s hogy a kereskedelmi osztály túlnyomó többsége, — úgy mint Rosenberg Gyula mondta — Sándor Pál működését a magyar kereskedelemre szerencsétlenné tartja, azt nemcsak az OMKE. agitációjának eddigi eredménytelensége igazolta, de meggyőződhetik erről maga Sándor Pál is, ha saját nagysága még teljesen el nem vakította, ha saját körében körül néz, amikor is meggyőződik arról, hogy nemcsak a székesfőváros kereskedelmi érdekeltiségének túlnyomó többsége nem tart vele, de hogy a vidéken nagy költséggel és apparátussal létesített szervezet legnagyobb része csak papirosra van meg, de akcióképessége egyenlő a zérussal.

De furcsa dolog is volna, hogy egy apró kisebbség ragadja magához a felsőbbiséget s politikai hatalmat, amit Sándor Pál szertelen ambíciója elérni céloz. Sokkal helyesebb volna, ha az OMKE. kereskedelmi kérdésekkel foglalkozna, igyekeznék nagy kiviteli kereskedelmet létesíteni Budapesten, mintsem hogy összes tevékenysége a nagybirtok iránti gyűlölet szításában és szocialista tanok terjesztésében merüljön ki.

De lássuk csak, hogy állunk az OMKE. vezetőinek tudásával és lelkiismeretével. A szerb állatbehozatal, illetve a kontingentálás elejtése ügyében megindult mozgalom azzal a jelszóval indult meg az OMKE. kebeléből, hogy az állatvámok kizárólag a nagybirtok érdeke. S az egyesület főtitkára szégyenkezve volt kénytelen bevalani a fővárosi ankéten az általam előterjesztett hivatalos statisztikai adatok hatása alatt, hogy az állatvámok elsősorban a kisbirtok érdekeit védik. Lehet-e egy ilyen nagy, országos akció megindítani egy teljesen hamis alapon, nem-e sekély tudásra és lelkiismeretességre vall az, amidőn kiindulási pontunk téves voltát akkor valljuk be, amidőn a hullámok már fejünk felett jóformán összecsapnak? S őszinte-e a megtérés, midőn még ma is a merkantilis sajtó apraja-nagyja

arról regél, hogy az állatvámok kizárólag a nagybirtok érdeke?

De vajjon ki tudja megállapítani Sándor Pál felszólalásából, hogy ő védvamos vagy szabadkereskedő-e? Képviselőházi felszólalásában így fejt ki vámpolitikai programját: „Nekünk a drágaság kérdésében az, hogy drága-e a hus, olcsó-e vagy drága-e a buza, teljesen mindegy. Mindegy az is, hogy van-e vám vagy nincs. A kereskedő kalkulál s annak alapján jár el. Mi elítéljük a vámot az iparnál, elítéljük a vámot a mezőgazdasági cikkekénél, elítéljük a karteleteket is a legteljesebb mértékben, mert a vám erejéig mindig felemelik a vámokat. Mi tudjuk, hogy az ország rá van utalva ezekre a vámtételekre stb.“ Ebből igen bajos kihámozni az OMKE. vezérének vámpolitikai elveit, mert elítéli a vámokat, de annakidején megszavazta azokat, amint követelte az önálló vámterületet, de elfogadta a közös vámterületet, amint követelte az önálló bankot, de végül elfogadta ő és egyesülete is a közös bankot. De miután elfogadta a vámokat s megszavazta az autonóm vámtarifát és az ezerféle kereskedelmi szerződéseket, ez mind nem akadályozza meg abban, hogy most a mezőgazdasági vámvédelem egyoldalú megbontását követelje.

Az OMKE. egyszóval mindent elítél, csak egyet nem, a börzei spekulációt, sőt éppen ennek érdekében fekvő volna a mezőgazdasági vámok eltörlése. Az ipari vámoknak bár elvi ellensége, azok eltörlését azonban nem követeli, de ha ipari cikkekben is volna határ-időtűzlet, akkor bizonyos, hogy az OMKE. épp oly szenvedélylyel törne az ipari vámokhoz ragaszkodó nagyipar ellen, mint ma a nagybirtok ellen.

Bizony nagyon naiv kijelentés egy vezetni, irányítani törekvő egyesület elnökétől, hogy a kereskedelemnek mindegy, van-e vám, nincs-e vám! Ez a kereskedelemnek igen fontos, mert

a vámmentes, tehát szabadkereskedelmi irányzat lehetővé teszi nagy tömegeknek nagy távolságokra való akadálytalan szállítását s így mesterségesen növeli a forgalmat s vele a közvetítés hasznát, míg a védvamos politika a nemzeti munka és termelés védelme alapján áll s gátat vet az áruk felesleges mozgósításának.

Sándor Pál szemünkre veti, hogy a baromfira és tojásra vámot nem követeltünk, holott pedig ez a kisember érdekében fekvő lett volna. Ezzel Sándor Pál megint csak tájékoztatlanságát árulja el. Amidőn az OMGE. a jelen vámpolitikát meg-alapozta, akkor igenis gondoskodott arról, hogy a baromfi és tojás is megfelelő vámvédelemben részesüljön.

Szives figyelmébe ajánlom „A jövő vámpolitikája” című munkálatomat, amelynek 151. lapján megtalálja, hogy az OMGE. az élőbaromfira, amelynek behozatala a régi vámtarifában vámmentes volt, 10 forint minimális, 15 forint maximális, a leölt baromfira a régi 6 forintos vámtétel helyett 20 forint minimális, 30 forint maximális, a tojásra 1'50 forint helyett 5 forint minimális és 7'50 forint maximális vámtételt hozott javaslatba. Az indokolás 131. oldalán pedig olvashatja a következőket:

„A behozatal említett nagyarányu fejlődése meggyőzhetett mindenkit arról hogy a tojás vámmentes behozatalának engedélyezése egy nagy gazdasági hátrány reánk nézve, amelyet a jövő szerződéseknél s illetve az új vámtarifában okvetlenül ki kell küszöbölni.”

A baromfira vonatkozólag pedig a 128. oldalon így írunk:

„Ezen csoport (IX.) forgalma épp úgy, mint azt a VII-iknél kiemeltük, különös jelentőséggel bír a kisemberre, sőt talán még fokozottabb mértékben, amennyiben baromfitermesztéssel még az a legkisebb ember is foglalkozhatik, aki egy talpalatnyi földdel sem bír. Sőt a baromfikivitel épp a legkisebb kezekből vásároltatik össze...

Hogy e behozatalnak vámmentes engedélyezése részünkről egy nagy könnyelműség volt, afölött nem lehetünk kétségben, de bizonyítást még nagyobb könnyelműség volna, ha a jövőben nem a legerélyesebben védekeznénk a behozattal szemben.”

Az új autonóm vámtarifa a tojás vámját 8 K., az élőbaromfiét 8 K. és a leölt baromfi vámját 25 K.-ban állapította meg, amire vonatkozólag „Vámszövetség és kereskedelmi szerződések” című munkálatom a következőket mondja:

„A vámtarifának ez az egyetlen tétele, ahol a vám mérhetetlen hasznára volna a kisembernek és ahol a vámtétellel e szempontból nem lehetünk megelégedve. Ha már a vámmal nem sikerült a baromfi-behozatalt nemcsak megakadályozni, de még csak megnehezíteni sem, úgy állategészségügyi intézkedésekkel kell, Németország példáját követve, közrehatni arra, hogy a keleti államok élőbaromfi-behozatalát lehetőleg megnehezítve, Ausztria piacát kizárólag a magunk termelésének biztosítsuk.”

Tájékoztatlanságot árul el Sándor Pál, amidőn Magyarország birtokviszonyairól beszél, amennyiben a kis- és középbirtokosság kezében az összes föld nem $\frac{6}{10}$ -ed, hanem $\frac{69}{100}$ része van. Sőt ha a szántóföld, kert, rét és szőlőt vesszük figyelembe, akkor 88%-a van a kis- és középbirtok s csak 12 százaléka a nagybirtok kezében. Nyilvánvaló tehát ebből, hogy a nagybirtok kezében az értékelenebb legelő, erdőterület van, aminthogy tényleg a nagy gazdaságok szántóföld, kert, rét és szőlőterülete 2'95 millió ha., legelő, erdő, nádas és nem termő területe pedig 4'50 millió hektár, az 1895. évi állapot szerint, ha azonban a mai állapotot vesszük, úgy nyilvánvaló, hogy a parcellázások folytán ez az arány a nagybirtok hátrányára jelentékenyen rosszabbodott.

Tévedés, hogy a kötött birtok az utolsó 20 év alatt megkétszereződött. s nem áll végül,

hogy a művelt föld 32—33%-a 1945 földbirtokos kezében van, mert az 1895-iki felvétel szerint a magyar birodalomban 1000 holdon felüli gazdaságok száma 3977 volt.

De messze vezetne mindazon tévedésekre rámutatni, amelyekből Sándor Pál felszólalása hemzseg s amelyek az OMKE. egész agitációját jellemzik. Aki a nyilvánosság terére lép, különösen azzal a szertelen ambícióval és mindent lekritizáló hanggal, amelylyel Sándor Pál szokott a fórumon megjelenni, annak nagyobb alapossággal kell a tényeket előadni s illetve nagyobb alapossággal kell előzőleg tanulmányozni ezeket a kérdéseket, amelyekhez hozzászólni, sőt országos agitációt megindítani óhajt.

De igen jellemző Sándor Pál személyére és modorára nézve az a személyes támadás is, amelyet nem átalott a papirosagráriusok ellen indítani. Azt mondja többi között: „Ha nekünk volnának olyan állásaink, eliheti a tisztelt képviselőház, hogy bizonyos üzletes agrárius urak közül sokan jönnének hozzánk, hogy nálunk szolgáljanak és ugyanazzal a hévvel szolgálnak a mi ügyünket, mint szolgálják most odaát.”

Nincs okom kétségbe vonni, hogy Sándor Pál saját környezetében ilyen tapasztalatokat szerzett, végre is a börzei levegő a lélek nemezebb vonásait eltompítja s így alakul ki az Omnia venalia hite e körökben; azt sincs jogom kétségbe vonni, hogy ezen tételt önismeret alapján állította fel, de a leghatározottabban kell tiltakoznom a magam és azok nevében, akiket Sándor Pál ezzel a kijelentésével aposztrofálni óhajtott és pedig tiltakozom azon világnézet és erkölcsi felfogás alapján, amelyben én és a többi aposztrofáltak is nevelkedtünk s amelyet Sándor Pál megérteni nem fog soha. De tiltakozom magának Sándor Pálnak érdekében is a következő okokból.

A perrendtartás tárgyalásakor történt, hogy a képviselőház folyosóján Sándor Pál általam is

személyesen ismert képviselőkből álló csoport előtt védte saját igazát. A tárgyaló csoport előtt elmenve, Sándor Pál azzal aposztrofált, hogy „íme itt van Rubinek Gyula, az ismer engem s tudja, hogy tisztességes ember vagyok”. Aki saját tisztességének bizonyítására egy ily szókatlan eszközhöz nyul, az tanui megválasztásánál bizonynyal a kellő óvatossággal jár el. Ezt az önmaga iránti köteles óvatosságot állítja pellengérré Sándor Pál akkor, amidőn saját tisztessége koronatanujának meggyőződése tisztaságát és önzetlenségét kétségbevonja.

Sándor Pál szükségét látta annak is, hogy a papirosagráriusok merkantilizálásáról és szerepléséről is szót ejtsen, amire nézve szintén volna egy rövid megjegyzésem. Sándor Pál minden felszólalásában valósággal szenvelgi az igazmondást. Ha ez nem külső máz, de belső tartalom is, akkor a dohánykiviteliről szólván, meg kellett volna említenie azt is, hogy annak igazgatóságába a volt pénzügyminiszter felkérése alapján saját képviseletére egyesületem küldött ki, míg az általa jelzett tantem összegére nézve csak annyit jelenthetek ki, hogy az oly messze van a valóságtól, mint az ő számos egyéb állítása az igazságtól.

Ily közel áll az igazsághoz az az állítása is, hogy az OMKE. nem a mezőgazdák, de a papirosagráriusokat támadja, vagy hogy az OMKE.-t az OMGE. agitációja szülte. Az OMKE.-t, amint azt maga Sándor Pálnak felszólalásai igazolják, létrehozta a nagybirtok elleni izzó gyűlés és szövetkezeti akciónk. Ennek az általunk megindított szövetkezeti akciónak a sikere bántja Sándor Pálkat s miután a szövetkezeti mozgalom háttérben a nagybirtok kiváló képviselői állnak, azért összpontosul az OMKE. gyűlése nem a nagytőke, de kizárólag a nagybirtok ellen, mert azt hiszi, hogyha a nagybirtokosságnak árt, árt a szövetkezeti eszmének is.

Különösen fáj az OMKE.-nek az, hogy a fo-

gyasztási szövetkezetek immár italmérési engedélyt is szereznek s ilykép igyekeznek megtörni azt a vészes hatalmat, amely a korcsmák s azok tulajdonosai kezében van. Egy erdélyi főispánnal történt meg, aki a községi korcsmáknak volt nagy barátja és propagálója, hogy egy rabbi, korcsmárosokból álló küldöttség élén azzal a kéréssel fordult hozzá, miszerint nincs kifogásuk az ellen, ha a kormány és a hatóság a kisembert földdel, pénzzel, ingyen marhával, vetőmaggal s egyéb más jóval segélyezi, talpra állítja, de a korcsmát — azt hagyja meg az állam kizárólag nekik. Persze, mert a korcsma az a hatalmas eszköz, amelylyel a kisember szorgalmának gyümölcsét learatni lehet, mert a korcsmárosok azok a szerencsések, akik ott is aratnak, ahol nem vetettek s ott is szüretelnek, ahol tőkét nem ültettek.

Ez a tendencia nyilatkozik meg Sándor Pálnál is. Az agráriusok csak trágyázzák a földet, termeljenek és állatot tenyészszenek, de hatalmi kérdésekbe ne ártsák magukat. Maradjanak csak az eke szarva mellett s az ország dolgainak intézését hagyják a merkantilistákra, akik eddig egy álliberális musban szenvedő korszak törvényalkotásai segélyével zavartalanul forgathatták ki a nemzet gerinczét képező kisgazdaosztályt pénz-, áru- és terményuzsorával, furfanggal és csalafintasággal javaiból.

Ennek a kánaáni állapotnak vet véget az agrár és szövetkezeti mozgalom, amelyet diadalmas előrehaladásában az OMKE. agitációja, gyűlölködése és gyanúsítása megakasztani nem fog, mert e mozgalom erkölcsi alappal és nemzeti tartalommal bír.

1/20. No.

C 135.

megjegyzés 134

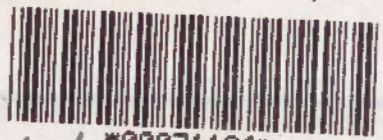

106247

1971

500-

NKE EKK KTK Kari Könyvtár *Ab*

keskedelm *00071126* *gagat*

Arzedis

